

Sreda, 8. septembar 2004.

Svedok Smilja Avramov

Svedok Džejms Džordž Džatras (James George Jatras)

Otvorena sednica

Optuženi je pristupio Sudu

Početak u 9.06 h

Molim ustanite. Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju zaseda. Izvolite, sedite.

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Najs (Nice), možete da nastavite sa unakrsnim ispitivanjem.

SVEDOK AVRAMOV: Gospodine Najs, ja vam dugujem objašnjenje od juče ... Ja sam pročitala ovo šta ste mi vi dali kao moj članak. Ja stojim u celosti iza sadržine ovog, ali to nije članak, gospodine Najs, nego to je moj govor koga sam održala dosta davno povodom promocije knjige o kojoj je reč. Ponavljam, ja stojim iza ... To su moje misli, ali verovatno kad je snimano, da u lektorisanju ... Otuda nisam ... A naslov je proizvoljan, dat onoga ko je snimao to. Ali to je moje, nema sumnje ... Samo, nije mi je jasno, jedno pitanje ... Ja sam pisala nekoliko članaka o Tribunalu, nije mi jasno samo kakve veze ima to sa svedočenjem u vezi sa gospodinom Miloševićem? Izvolite, ovo je ... Da vam vratim. Ja nisam videla upšte to još od onoga dana kada sam taj govor održala. To je negde pre 10, 15, 12 godina, koliko ima? Izvolite, uzmite to.

UNAKRSNO ISPITIVANJE: TUŽILAC NAJS

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Časni Sude, mogu li da korigujem par stvari od juče. Jedna od stvari se tiče toga ko je napisao pomenuto

delo. Svedokinja nije sama napisala knjigu pod nazivom "Genocid protiv Srba", ali je napisala jedan esej u njoj, kao i predgovor "Atlasu ustaškog genocida nad Srbima" koji se odnosi na period od 1941. godine do 1945. godine. Je li to tačno, profesorka?

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Ne znam na koju mislite? Ja imam toliko objavljenih, ako dozvolite, toliko za razne knjige predgovora sam napisala desetak sigurno, najmanje. Drugo, knjiga koju sam ja ...

TUŽILAC NAJS – PITANJE: U redu. Idemo dalje. Profesorka, shvatite da smo ovde ograničeni sa vremenom i stoga moram da vam kažem da što duže budete odgovarali, duže ćete da budete ovde i ja neću da budem u mogućnosti da pokrijem dovoljno onoga što bi bilo korisno za Pretresno veće. Časni Sude, jedna ispravka. Rudnik o kome sam juče govorio, kada sam se bavio štrajkom rudara na Kosovu, zove se Stari Trg (Stariterg) u Trepči (Trepce). Sada ću da postavim dva uopštena pitanja ovom svedoku. Da li je tačno, profesorka Avramov, da ste vi bili savetnik kako u Republici Srpskoj tako i u Republici Srpskoj Krajini i da ste u februaru 1997. godine postali senator u Republici Srpskoj, a da ste pre toga, marta 1995 godine, u Republici Srpskoj Krajini bili član Saveta za obrazovanje?

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Ne, pogrešno gospodine Najis, imate jako pogrešne podatke. Ja nikad nisam bila ničiji savetnik. Ja sam bila član Prosvetnog saveta, Prosvetnog saveta u Republici Srpskoj, jer je tamo postojao univerzitet na kome smo predavali mi profesori, iz, sa Pravnog fakulteta, Filozofskog i još nekih drugih fakulteta iz Beograda. A ja nisam bila nikakav savetnik nego sam bila član Prosvetnog saveta. I odlazila sam u Knin, naravno, držala sam predavanja na univerzitetu. I u Prištini (Prishtine) sam držala, gospodine, predavanja.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Sada imam nekoliko kratkih stvari na koje bih hteo da se nadovežem, a tiču se vašeg jučerašnjeg svedočenja. Časni Sude, ja ovde imam transkript koji je numerisan od 1, do ne znam tačnog kog broja. Ne znam da li i Pretresno veće ima ovaj

transkript i da li je numerisan na isti način? Profesorka, sačinili ste preporuku ...

SUDIJA BONOMI: Gospodine Najs, pre nego što pređete dalje, molim vas da objasnite da li je ova svedokinja bila delegat, senator u Republici Srskoj, što je bio deo vašeg pitanja.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Da, svako. Možete li, molim vas, da odgovorite na ovo pitanje sudije Bonomija (Bonomy)?

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Ne, nisam bila delegat, niti sam bila član, ja sam bila član Senata, ja sam bila član Senata Republike Srpske u jednom kraćem vremenskom periodu, koliko je taj Senat uopšte bio u funkciji.

SUDIJA BONOMI: Hvala.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Par stvari koje prističu iz jučerašnjeg iskaza. U mom transkriptu na strani 11, kada se govori o periodu posle 1945. godine, vi ste govorili o tome kako su Hrvati organizovali nezakonite ilegalne grupe koje su se pretvarale u terorističke organizacije. Profesorka Avramov, ovo je možda prvi put da smo mi čuli za tako nešto i stoga ću da vam postavim jedno veoma jednostavno pitanje i molim vas da nam date, ukoliko možete, jedan veoma kratak odgovor. Te terorističke grupa koje ste spominjali, da li su one na bilo koji način bile povezane ili su se kasnije pretvorile u ona tela koja mi sada ovde istražujemo i analiziramo, vezano za raspad Jugoslavije ili su te terorističke grupe potpuno nevezane sa tim?

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Bilo je veze. Ja sam o tome pisala. Imate opširno, ja ću vam dati moju knjugu, nemam je ovde, u mojoj knjizi "*Genocid In Yugoslavia In the Light of the International Law*" (Genocid u Jugoslaviji u svetlu međunarodnog prava). Te grupe su bile organizovane i one su se kasnije, ilegalne, one su se kasnije povezale sa grupama u zemlji i, ne znam da li se sećate i da li imate o tome ... Pokušaj ustanka u Bosni, ne mogu da se setim tačno kada

su ubačene te grupe u zemlju, ne mogu da se setim tačno, to je bilo valjda 1969. ili 1970. godine, ne mogu da se setim tačno datuma, ubačene su bile u Bosnu da bi podigli ...

TUŽILAC NAJS – PITANJE: U redu.

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: ... podigli ustanak i povezale se sa unutrašnjim grupama.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Pod kojim imenom ili pod kojim inicijalima su bile poznate te grupe?

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Te grupe su se sjedinile i nastao je jedinstveni pokret pod nazivom "Hrvatski oslobodilački pokret" ili "HOP". A ilegalna organizacija, ja sam vam dala jedan dokaz o tome, je formirana u Zagrebu 1965. godine i onda se to sve skupa objedinilo.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Na strani 18 transkripta stoji da ste nam vi rekli da je notorna laž da su na sastanku u Karađorđevu Milošević i Tuđmana dogovarali o precrtavanju granica. Vi ste nam, zatim, rekli da ste vi bili uključeni u radnu grupu koja se bavila granicama. Puno ste pisali o raznim temama, ali mislim da nikad u vašim radovima niste spominjali ovaj sastanak u Karađorđevu. Prema tome, vi zapravo ne znate šta se desilo između dva predsednika na sastanku u Karađorđevu, zar ne?

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Dve stvari. Pogrešno ste me razumeli, a drugo, nije tačno da nisam pisala. U mojoj knjizi "Postherojski rat zapada protiv Jugoslavije" koja je objavljena, ja mislim 1997. ili 1998. godine, sam posvetila tom problemu možda dve strane, ne mogu da se setim tačno. To je jedno. Drugo, ja sam naglasila da ja nisam prisustvovala sastanku u Karađorđevu i da ne znam o sadržini razgovora između ... Ali da je ona grupa koja, o kojoj sam govorila, u kojoj sam učestvovala, pretpostavljam formirana na bazi dogovora iz Karađorđeva. I u toj grupi sam bila i rekla sam vam. Nisam ja govorila o granicama u Karađorđevu nego sam govorila o tome kako smo mi principijelno raspravljali o granicama,

da li se granice mogu povući na bazi revolucionarne podele Jugoslavije ili na bazi međunarodnih ugovora. Ja sam zastupala tezu da samo ugovori mogu biti baza budućih granica.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: U redu. Sada prelazimo na sledeću tačku. Na strani 23 ste naveli da je naredbu da se pošalje pojačanje u Sloveniju dao gospodin Markovića koji je u to vreme bio predsednik Vlade. I vi znate da ta tvrdnja nije tačna, jer po Ustavu predsednik Vlade nema ovlašćenja da tako nešto uradi.

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Gospodine, predsednik Marković i Mesić su bili vrhovna vlast u to vreme u Jugoslaviji. Prema štampi našoj stoji da je tu odluku doneo gospodin Marković. Koliko je tačno naša štampa prenela ili nije, može vam gospodin Marković reći. A ko bi drugi mogao sem Markovića i Mesića? Oni su bili savezni organi, najviši savezni organi. Ali, ima jedna druga stvar, molim vas, zemlja je bila ugrožena, da li zemlja ima pravo da se brani, razume se da ima. To je osnovno prirodno pravo svake zemlje. To nije bila, znate ...

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Vrhovni komandant je bila Vrhovno veće odbrane ili Vrhovna komanda. Mesić je trebao da bude predsednik tog tela, u to vreme, a Jović je takođe bio član tog tela, zar ne?

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Jeste.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: I ukoliko dokazni materijal ukazuje da je Jović iskoristio to pravo i poslao vojsku u Sloveniju u odsustvu Mesića koji nije mogao da ga spreči u tome, vi ne možete da kažete da to nije tačno, zar ne?

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Nemam o tome nikavih saznanja. Ja nisam bila ni u blizini niti sam imala ikakve veze sa tim vrhovnim organima naše zemlje. Ja nisam imala nikavih političkih funkcija, gospodine, prema tome ne mogu da vam odgovorim na to.

SUDIJA KVON: Pre nego što krenete na sledeće pitanje, gospodine Najs, mislim da svedokinja nije sasvim odgovorila na vaše prethodno

pitanje. Profesorka, pitanje koje vam je gospodin Najs postavio je sledeće: da li je gospodin Marković kao predsednik Vlade, bio ovlašćen da donese odluku o slanju vojske? Možete li nam kao pravni ekspert dati odgovor na to pitanje?

SVEDOK AVRAMOV: Sasvim sigurno da nije, ali naša štampa je donela takvu vest. I takvo je uverenje opšte bilo, to nije nikad bilo demantovano i tako da ja ... Po Ustavu, znate, mnogo se odstupilo i, uopšte, mi smo, napušten je Ustav kao takav i protuustavne odluke su, možete ih naći na desetine u to vreme. Ali, trebalo bi ići pojedinačno pa analizirati. Nije bio nadležan, jasna stvar da nije bio nadležan.

SUDIJA KVON: Hvala vam.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Vi ste se pripremali da date dokaze u korist optuženog. Sada, pomozite nama, protiv optuženog. Vi ste nam rekli šta ste saznali čitajući novine u to vreme. Da li ste išta saznali o tome da je gospodin Marković dobrovoljno otišao u Ljubljano kad je JNA trebala da pošalje avione da bombarduju taj grad, jer je hteo da bude tamo i da bude žrtva u slučaju da stvarno dođe do tih napada. Da li se sećate da li ste čitali nešto o tome?

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Ne. Ne sećam se. Ne sećem se uopšte tog detalja.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: U redu.

SUDIJA ROBINSON: Izvolite, gospodine Miloševiću.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Gospodin Najs dovodi u zabunu svedoka jer gospodin Najs vrlo dobro zna da sam ja ovde prezentirao stenogram sa sednice, proširene, Predsedništva i predsednika republika gde se vidi šta govori tadašnji predsednik Slovenije Milan Kučan, koji potvrđuje da je Marković napravio taj ceo incident u Sloveniji, koji su oni nazvali ratom, a koji je bio, u stvari, zločin protiv vojnika i gde

sve to piše. Prema tome ovo sve šta on tvrdi, on pokušava svedoka da dovede u zabunu da mu se svedok pravda za ono šta je opštepoznata stvar i što, na kraju krajeva, piše u stenogramu sastanka na kome su bili i Kučan predsednik Slovenije i Marković, tadašnji predsednik Vlade i ja koji sam o tome govorio, takođe i vi taj stenogram imate u ovoj celoj dokumentaciji.

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Miloševiću, čuo sam vaš komentar i siguran sam da ga je i gospodin Najš čuo. Ono šta ja želim da kažem je da vi imate priliku na osnovu našeg naloga da postavljate pitanja i bilo bi sasvim prikladno da ovakvo pitanje postavite u dopunskom ispitivanju svedoka. Gospodine Najš, izvolite.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Hvala. Na stranici 27 transkripta jučeršnjeg svedočenja se govori o pasusu o kome sam ja već nešto rekao, gde svedokinja kaže kako optuženi nije bio jedina osoba koja je donosila odluke. Ako pogledamo na stranicu 30 transkripta, tu vidimo da ste vi, gospođo, juče rekli sudujama o sastanku na Brionima i da su svi iz republika bili pozvani sem iz Srbije, tako da Srbija nije bila zastupljena, a to nije tačno, zar ne, jer su bili pozvani i srpski predstavnici.

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Ne. Srbija nije bila zastupljena na tom sastanku i posledni trenutak, prema zapisnicima sa tog, odnosno zabeleškama sa brionskog sastanka, u poslednjem trenutku su konstatovali da nemamo predstavnika Srbije i onda je gospodin Jović koji je zastupao federaciju i u ime federacije bio tamo, kaže ... "Pa neka on bude istovremeno i zastupnik Srbije". To je tačno. Ja sam se u mojoj knjizi pozvala na izvore.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Ne samo da je Jović bio tamo i da je mogao da zastupa Srbiju, naročito uzimajući u obzir njegov odnos sa optuženim, već je tamo bio i Kadijević, zar ne?

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Kadijević je zastupao armiju, a ne Republiku Srpsku, Republiku Srbiju. Izvinite.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: A sada vas molim da pogledamo stranu 34. Vi ste juče, bar kako je nama prevedeno, rekli nešto šta bih ja želeo da nam razjasnite. Kad ste govorili o pravu na samoopredeljenje i otepljenje, rekli ste nešto šta ste vi opisali, ne kao teritorijalni princip, već kao subjektivni princip naroda i onda ste rekli da Srbi kao osnovna grupa, "osnovna", jer nam je tako prevedeno, kao konstitutivni narod su imali pravo na samo ... E sad nije jasno šta ste dalje rekli. Da li ste vi na neki način smatrali da su Srbi bili osnova Jugoslavije.

prevodioci: Sada prevodioci vrše korekciju, radi se o reči "korpus".

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Gospodine, razlika postoji između "suštinske" u smislu terminološkom i konstitutivnog naroda. To su dva različita terminološka pojma. Ja sam govorila o konstitutivnim narodima. Jedan od konstitutivnih naroda je svakako srpski narod. Ne samo da je konstitutivni nego je temelj bio Jugoslavije, jer je jedino Kraljevina Srbija koja je učestvovala u Prvom svetskom ratu imala pravni naslov da postavi na Versajskoj konferenciji (Peace Treaty of Versaille) problem budućnosti države. Ovo ostalo su bile neprijateljske teritorije, austrougarske. Prema tome, to sam vam rekla, konstitutivni narod, da.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: I da li to, samo da bismo razumeli, mada ja očekujem da svi možemo da pratimo, da li to po vama, na primer, znači da su Srbi bili iznad drugih naroda, kao, recimo, kosovskih Albanaca, Hrvata, Muslimana?

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Nikad to niko nije rekao, a najmanje ja, gospodine. Ono šta sam vam rekla, rekla sam vam da je ceo, naime nisam rekla, evo sad vam to kažem, ali u drugom smislu sam možda to, na neki način ...

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Ja vas sada onda pitam, ja vas pitam ...

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Samo izvolite

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Da li po vašem mišljenju, da su Srbi kao korpus, a vi ste dali ovaj istorijski kontekst u kome ste vi to sagledali, da li se onda oni, po svojim pravima nalaze iznad kosovskih Albanaca, Bosanaca, Hrvata ili su pak ravnopravni?

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Nikad nisam to rekla i uvek sam smatrala da su narodi ravnopravni, ali bih vas podsetila, gospodine, isto tako na to da je po Rezoluciji Generalne skupštine (UN General Assembly Resolution) sad ću vam tačno reći i broj, 1514 iz 1960. godine, jasno je istaknuto da secesionizam ili otcepljenje, želja za otcepljenjem ne može biti samo na bazi samoopredeljenja, da samoopredeljenje ne može biti razlog za rasturanje jedne države. To je u 1514/60 Rezolucija. Isto tako da se samoopredeljenje ne može izvesti silom, a posebno je naglašeno da manjine u jednoj zemlji ne mogu koristiti samoopredeljenje u cilju otcepljenja.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Sad ću vam ponoviti deo svog poslednjeg pitanja. Ne želim sada da vas zbunim ili da vas uvedem u klopku, obzirom da ja želim da se vratim na ovo kasnije, kada budemo posmatrali kako su tretirani ostali delovi Jugoslavije u planovima koji su bili sačinjeni. Da li vi smatrate da su Srbi ravnopravni sa kosovskim Albancima?

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Danas na Kosovu oni su potlačeni, izgnani sa pokušajem da se izvrši genocid nad delom srpskog naroda koji živi na Kosovu. Isto tako bih vas podsetila ...

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Gospođo, izvinjavam se ...

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Da nisu, na Kosovu nisu ravnopravni.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: U neku ruku ovim ćemo kasnije još da se pozabavimo, mišljenje intelektualaca među kojima ste bili i vi, je bilo da su kosovski Albanci na neki način bili niži po svom statusu i pravima nego Srbi, da li je to tačno?

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Najs, nisam siguran da ste ovo pravilno parafrazirali. Nisam siguran da ste pravični prema svedoku. Svedokinja govori o činjeničnoj situaciji, danas.

TUŽILAC NAJS: Da, ona je govorila sada o tome, no moje pitanje je bilo direktno. Naravno, žao mi je ukoliko sam zbunio svedokinju.

SUDIJA ROBINSON: U redu.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Profesorka Avramov, ono šta bih ja želeo da čujem je sledeće, da li vi, prema vašem sudu ...

SUDIJA ROBINSON: A i kao principijelno pitanje.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: I principijelno pitanje ... U vreme kojim se mi ovde sada bavimo, da li ste vi smatrali da su oni, Albanci, ravnopravni sa Srbima ili su imali nekav niži status i manje prava. Kakav je bio vaš stav o tome u to vreme?

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Gospodine vi ste pokušali da me ubacite u jednu klopku. Vi ne razlikujete status čoveka i status manjine od pojma autonomije. Ako posmatramo problem autonomije u odnosu na državu, onda autonomija ima manja prava nego što je ima država, po međunarodnom pravu. Što se tiče ljudskih prava i položaja manjina, oni su ne samo bili ravnopravni sa Srbima, nego su imali najviši status u Evropi koji se može zamisliti. Nigde ... Oni su po prvi put dobili albanski univerzitet, oni su sve škole imali na albanskom jeziku, oni su imali apsolutno sva prava i potpuno izjednačeni sa Srbima, a u odnosu na Ustav iz 1974. godine, Srbi su bili u nižem statusu od Albanaca, jer su Albanci mogli veto staviti na promene Ustava, srpskog, ali Beograd nije mogao to da uradi u odnosu na Prištinu.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Hvala vam. Vratićemo se još na to pitanje.

Na strani 57 transkripta, juče, na pitanje časnog Suda koje se nadovezalo na jedno pitanje gospodina Keja (Kay), ste odgovorili da ni jedan Hrvat u Srbiji nije povređen: "Nije im ni dlaka s glave pala u Srbiji i oni i dalje tamo danas žive."

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Da, da to sam rekla i to tvrdim. Ali druga je stvar kršenje, eventualno, zakona ili izvođenje na sud zbog određenih protivpravnih dela. To može biti, ja ne isključujem tu mogućnost. Ali, u principu, molim vas, u mom komšiluku žive i Hrvati.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Profesorka Avramov, ovde smo čuli iskaze svedoka C-47, C-48 o Subotici, o Hrtkovcima i tamo ne samo da je bilo prisilnog premeštanja nego i ubistava. Čuli smo da je Šešelj delovao i u Vojvodini i da je tamo prisiljavao ljude da se sele.

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Gospodine, postavljate mi pitanja gde ja nisam učestvovala, gde nisam bila i gde ja mogu samo indirektno da vam odgovorim šta sam čula, šta sam pročitala i na osnovu štampe šta mogu da zaključim. Znam za te Hrtkovce da je bilo kolektivne zamene kuća u selu za određena sela u Krajini. Oni i danas tamo žive, zamenili su kuće. Danas su hteli neki da vrate, jer su one kuće koje su oni dali u Dalmaciji i Obrovcu, ne sećam se tačno u kojim selima, daleko veće, daleko bolje i tako dalje ... Ali o tome znam iz štampe, ali, molim vas, nemojte me pitati, nemojte me uvlačiti u pitanja koja ja, u kojima nisam učestvovala. Ja sam ovde svedok u odnosu na postupke gospodina Miloševića. A to u Hrtkovcima nije imalo savršeno veze sa gospodinom Miloševićem.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Profesorka Avramov, vi ste dobrovoljno dali odgovor u kom ste izjavili da nikome nije dlaka pala s glave ...

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Tačno, to i danas tvrdim.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: ... a ja vam kažem da su Hrtkovci notorna činjenica ... I mada ne bih želeo Sud da opterećujem sa previše dokumenata, ali su zaista postojali izveštaji iz Autonomne Pokrajine Vojvodine tokom 2003. godine objašnjavajući da se u tom periodu

događalo etničko čišćenje. Da li prihvatate tu tvrdnju?

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Ne, uopšte ne prihvaćam jer vi imate jedno mišljenje, ja imam drugo mišljenje. Vi imate svoje dokumente, ja imam, isto tako, svoje dokumente, jer sam se bavila istraživačkim radom, napisala sam tri knjige o tome. A, znate, sasvim sigurno, možete da dovedete razne svedoke iz istog mesta u različitom položaju ste bili i sigurno ste imali različita osećanja prema ovom ili onom.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Dolazeći do pretposlednjeg pitanja koji se tiče vašeg jučerašnjeg svedočenja, na stranici 75 i 87 transkripta, govorili ste nešto o autonomiji Vojvodine i objasnili ste da su Srbi tamo u apsolutnoj većini i da tamo postoji jedna manjina. I zatim, na strani 88 ste objasnili da je svrha predloženih amandmana na Ustav Srbije bila to da se pokrajine liše prava na veto kojim su uticale na politiku Srbije. To je bio razlog zbog kojeg je autonomija Vojvodine smanjena, isto kada i Kosovu, zar ne i da ne bi trebala da traži sporazum, odnosno konsensus o pitanjima poput onih o promenu Ustava.

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Jedno je, gospodine, konsensus, a drugo je veto.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: U Vojvodini su većina bili Srbi.

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Da i danas su i uvek su bili.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: I ova centralizacija do koje je došlo ovim putem u Srbiji putem umanjenja, odnosno ukidanja dveju autonomija trebala je da posluži, na šta ja upućujem, interesima optuženog u proširenju njegove kontrole, zar ne? Do toga je na kraju došlo.

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Ne, gospodine, ne možete personalizovati jednu tešku situaciju u kojoj se našla država, u kojoj je država imala pravo i na samoodbranu i na odbranu i na očuvanje države sa, i sve svesti na jednu ličnost. Država se našla u egzistencijalnoj opasnosti. Molim vas, svi paktovi o pravima čoveka, sve među-

narodne konvencije govore o izuzetnim pravima država u trenutku kada se nađe pred opasnošću napada unutrašnjeg neprijatelja i tako dalje. Po čemu Srbija nije imala pravo da preduzima i vanredne mere u datim trenucima? Imala je. A da li je to sam gospodin Milošević ili je u saglasnosti Vlade, po mom dubokom uverenju i onoliko koliko sam ja bila uključena u to, on je tražio uvek oslonac u Parlamentu, ja nikad nisam prisustvovala sednicama Vlade, pa ne mogu da o tome govorim, al' pretpostavljam i Vlade. Drugo je pitanje još da vam naglasim, molim vas, nije gospodin Milošević ...

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Nisam siguran da je prikladno da vi započinjete teme po vlastitom izboru. Bojim se da morate da odgovarate na pitanja koja ja postavljam. Na stranici 91 transkripta ...

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Odgovorila sam na vaše pitanje

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Na stranici 91 transkripta vidim da sam juče pogrešno rekao, kad sam govorio o tome koliko identifikovanih grupa žive u 200 zemalja i mislim da ih je pre 5.000 nego 2.000, kako sam ja juče pogrešno rekao. Vratimo se sada na neke hronološke stvari. Profesorka, vi, kao intelektualac koji je istraživao ovaj sukob, znate da paravojne snage imaju jedan poseban efekat na svako društvo, destabilizujući efekat. Oni su destabilizujući faktor zato što imaju monopol na nasilje koje institucionalno imaju samo vojska i policija.

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Možete li da nam objasnite, zato što bih želeo da se zadržimo na 1991. i početku 1992. godine, periodu o kom ste govorili i rekli da ga dobro poznajete, možete li sada da nam objasnite kako je moguće da je čovek, po imenu "Dragan", učestvovao u pripremama za paravojne operacije već u aprilu 1991. godine. Zna li išta o "Draganu"?

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Ne. Nikad tog čoveka susrela nisam. Znam iz štampe da je postojao neki "Dragan". Pojma nemam, niti ga lično poznajem, niti sam ikad ikakvog kontakta s

njim imala.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Dobro, idemo onda na period mesec dana kasnije, kada ste počeli da budete, ili bili relativno bliski sa optuženim. Recite nam koja je bila svrha optuženog kada je osnovao Crvene beretke u maju 1991. godine, paravojne snage koje su imale destabilizujući efekat?

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Ja nisam sigurna ...

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Gospodine Robinson...

SUDIJA ROBINSON: Da, gospodine Miloševiću.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Gospodin Najs ponovo dovodi u zabunu svedoka. Specijalna jedinica koja se zove "Crvene beretke" osnovana je u Ministarstvu unutrašnjih poslova Srbije, u Službi državne bezbednosti 1996. godine. Ja mislim da je onaj snimak ovde iz 1997. godine sa njihove prve godišnjice, 1996. godine. Kakve 1991. godine? To je potpuna ... On dovodi svedoka u zabludu. On nema pravo da svedoku navodi u pitanju podatke koji nisu tačni. Svedok ne zna u čemu se našao. Kao što svedok ne može čak ni da razume njegovo pitanje jesu li Srbi konstitutivni narod, jer svaki Jugosloven će vam reći da su svi narodi Jugoslavije, Srbi, Hrvati, Slovenci, Makedonci, Crnogorci konstitutivni narod. I taj termin "konstitutivni narodi Jugoslavije" važi za sve narode, a Muslimani od 1970. godine takođe dobili status konstitutivnog naroda. To zna svako ...

SUDIJA ROBINSON: Hvala, gospodine Miloševiću. Ovo šta ste rekli je relevantno i uz našu dozvolu, to možete da kažete svedoku tokom dodatnog ispitivanja. Gospodine Najs, izvolite.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Gospodine Robinson (Robinson) ...

(Pretresno veće se savetuje)

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Najs, samo da bismo utvrdili činjenicu. Kad su Crvene beretke osnovane?

TUŽILAC NAJS: Ovo dolazi iz filma, prema rečima Frenkija Simatovića koji, naravno, koji nam je govorio o ovoj temi, 4. maj 1991. godine je bio datum osnivanja.

SUDIJA ROBINSON: Pitanja koja se odnose na ovu temu može da postavlja i advokat koga je dodelio Sud, u dodatnom ispitivanju.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Nakon ove intervencije optuženog, sudije će, kao što vi to sigurno razumete, profesorka, kasnije prilikom većanja morati da odluče kakva je bila priroda jedinice, ukoliko je i postojala, za koju je gospodin Simatović rekao da je osnovana 4. maja 1991. godine. Molim vas, pomozite nam kao intelektualac: da li je postojala bilo kakva legitimna osnova da optuženi preduzme jednu tako destabilizujuću akciju, ukoliko ju je preduzeo, u toj fazi sukoba?

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Ne mogu vam precizno odgovoriti zato što ja nisam bila uključena u taj segment unutrašnje politike. Moja, moje znanje, moja ekspertiza, moja tematska oblast koju sam pokrivala su bili, bilo međunarodno pravo i spoljnopolitički odnosi, to je bila tema. Ja mogu kao čovek i kao pravnik koji o tome zna davno, jer sam se ja bavila sasvim drugom problematikom, ne unutrašnjom, na to će vam odgovoriti možda drugi svedoci koji to bolje znaju, ja mogu samo jedno da vam kažem da po međunarodnom pravu država ima pravo da preduzme maksimalne mere u cilju zaštite svog integriteta u slučaju ugroženosti. To pravo prizlazi iz prava na samoodbranu. To je jedno ...

SUDIJA ROBINSON: Profesorka, profesorka, govorim vama sada.

SVEDOK AVRAMOV: Da, vidim. Izvolite.

SUDIJA ROBINSON: Da li vi onda kažete da je to pravo, pravo na samoodbranu, osnova za osnivanje Crvenih beretki?

SVEDOK AVRAMOV: Može da bude u datim okolnostima. Molim vas, imaju Amerikanci marine svoje u vidu specijalnih jedinica koje pridodaju ambasadama, čak, što je malo apsurdno, ali oni sumatraju da je to u situaciji kad je terorizam postao globalna pojava da je to, na neki način, sastavni deo njihovog prava na samoodbranu. Po klasičnom međunarodnom pravo to ne bi se moglo prihvatiti.

SUDIJA ROBINSON: Hvala.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Izvinite, sada želim da se nadovežem na dve stvari koje proističu iz onoga šta ste rekli, pe ćemo da krenemo dalje. U vreme kojim se mi bavimo, da li je Srbija bila međunarodno priznati subjekt ili je to bila Jugoslavija?

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Jugoslavija, u svakom slučaju.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: A unutar Jugoslavije, da li su unutar Jugoslavije Srbiji pretili njeni susedi? Da li je Hrvatska zapretila da će izvršiti invaziju na Srbiju? Da li se Slovenija spremala da izvrši invaziju na Srbiju? Da li je to bio slučaj?

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Ne, nego na jedino međunarodno priznatog, jedino međunarodno zaštićenog subjekta, Jugoslaviju. Oni su, najpre, pobunu, a zatim je ta pobuna prerasla u građanski, a potom u međunarodni rat, protiv jedino priznatog subjekta, Jugoslavije.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Znači Srbija kao konstitutivni deo međunarodno priznate Jugoslavije, nije imala prava da deluje u toj navodnoj samoodbrani, u to vreme, zar ne?

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Imala je pravo u onom, jer je deo Jugoslavije se otcepio protupravno, suprotno međunarodnom pravu. Secesija nije priznat. Nije je priznala Ujedinjene nacije (United Nations) ni u odnosu na Kipar (Cyprus), ni u odnosu na ... 22 secesionistička pokreta su registrovana u Ujedinjenim nacijama. Ujedin-

jene nacije su negativan stav zauzele, to najbolje potvrđuje, neću da vas podsećam na Biaftru (Biafra) gde su međunarodne snage došle da spreče secesiju. Da ne pominjem Kipar koga je samo Turska (Turkey) priznala i ni jedna druga zemlja, odbile su. Jedini slučaj gde je secesija priznata, to je slučaj Jugoslavije. On je protupravan i on će biti predmet dugotrajnog preispitivanja. On je već sad problem preispitivanja od strane međunarodne pravničke javnosti.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Nisam siguran da je ovo bio odgovor na moje pitanje, ali, ipak, idem dalje.

SUDIJA BONOMI: Ja mogu da vam kažem da to nije bio odgovor na vaše pitanje.

TUŽILAC NAJS: Da, ali moje vreme je ipak ograničeno, časni Sude.

SVEDOK AVRAMOV: U situaciji, da vam odgovorim, onda, možda niste shvatili moje pitanje? U situaciji kad je deo te suverene Jugoslavije se oteo protupravno i preduzeo oružane akcije protiv te države Jugoslavije, Srbija kao deo, kao konstitutivni deo Jugoslavije, reducirani deo te zemlje imao je pravo da se brani, kako da ne.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Problem u vezi s tim je da maj 1991. godine prethodi secesiji. Profesorka Avramov, idemo sada na septembar 1991. godine. Znači za Voćin koji je na ivici zapadne Slavonije. Ja vam sada postavljam ova činjenična pitanja zato jer ste vi sudijama po slobodnoj volji rekli da nesrbima u Srbiji ni dlaka s glave nije falila. Dakle, vi ste dobrovoljno ponudili neke činjenice. Paravojna grupa koju je vodio izvesni "Bokan", napala je Voćin u zapadnoj Slavoniji. Da li znate za tog čoveka i za aktivnosti njegove paravojne jedinice i, ako znate, kako ona može da se opravda?

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Tog čoveka ne znam, nisam nikada imala s njim kontakta, ne poznajem ga uopšte, prema tome o čoveku ne mogu da vam govorim. Što se tiče dobrovoljaca, jeste ... Kad je armija povučena u kasarne, kada se taj srpski narod nije,

ostavljen sam sebi, napušten od svojih bivših ... Bivše, da se, da tako ... Braće, kako su se nekada nazivali Srbi i Hrvati, ostavljen izolovan, potpuno, napadnut, onda se javio jedan revolt i u Srbiji i bilo je puno, ja znam to, da su se jako mnogo ljudi javljali kao dobrovoljci. Neki su se dobrovoljci javljali armiji i stavljali se pod zaštitu armije, mada armija nije slala svoje, ali, dobrovoljce mislim, ali je to tako znam, formirane neke jedinice van Srbije kao pomoć srpskom narodu. Znam u načelu o tim jedinicama, ali ne znam o ličnostima kad me pitate.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Pre nego što pređemo na Karingtonov plan (Carrington Plan), imam još jedno slično pitanje o Arkanovim "Tigrovima" i šešeljevcima i o njihovim aktivnostima u Kninu, Borovu Selu i drugim mestima u prvim fazama konflikta, o kojima je ovaj Sud čuo dosta iskaza. Da li znate za te stvari, gospođo?

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Znao to ja mogu samo indirektno da vam kažem, ali su ta pitanja postavljena meni apsolutno neadekvatna, jer ja nisam čovek koji je učestvovao u tome da bih vam direktno kao svedok iz prve ruke mogla ...

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Dobro. Evo nas sada na Karingtonovom planu. Do vremena kada je taj plan potpisan, neki događaji su putem štampe i televizije bili široko poznati i mora da ste znali, u vreme dok ste učestvovali u pregovorima ovde u Hagu (The Hague), za ono šta se događalo u Dubrovniku i Vukovaru. Dubrovnik, u potpunosti hrvatski grad ...

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Ne, nije u potpunosti. Većinom.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Ne sasvim, naravno, ali i u Vukovar u kom ne samo da Srbi nisu imali većinu, nego je većina bila, takoreći, protiv njih. Možete li nam sada reći, iz vaše perspektive iz 1991. godine ...

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Vaš odnos nije tačan.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: U redu. Ispravite me onda. Šta je sa Vukovarom? Da li su Srbi imali većinu u Vukovaru?

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Jednog trenutka je bila 50 posto – 50 posto u Vukovaru, pa se ...

TUŽILAC NAJS – PITANJE: U kom to trenutku?

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Za vreme stare Jugoslavije, pa se ...

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Ali šta je sa devedesetom godinom? Ko je tada imao većinu?

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Mislim da su imali malu prevagu Hrvati.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Juče ste govorili o interesima onih mesta gde su Srbi bili u većini. Rekli ste da je ono šta je učinjeno, učinjeno zbog straha da se ne ponovi genocid nad Srbima iz Drugog svetskog rata?

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Možete li da ponudite bilo kakvo objašnjenje, bilo kakvo opravdanje za dobro poznate napade na Dubrovnik ili Vukovar, koji su počeli pre Karingtonovog plana?

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: U to vreme mi smo ponudili Karingtonu (Peter Carrington) i naravno Evropskoj zajednici (European Community) jednu gomilu materijala o oružanim sukobima na tlu Jugoslavije i u tim materijalima smo dali napade jedne i druge strane. Bilo je reči, sigurno i o Dubrovniku. Znam jedno da smo tvrdili tada, prema izveštajima koje smo dobili, da nije napadnut centar Dubrovnika, da nije razoren centar starog grada, nego da se borbe vode u okolini, to je, to je okolina koja ima poseban jedan naziv.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Molim vas, pomozite mi, pošto vi poznajete taj kraj. Bez sumnje ste u Dubrovniku bilo mnogo puta?

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Da, svakako.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Možda sudije znaju, možda svi ovde znamo topografiju Dubrovnika? Recite mi da li vi stvarno kažete, da ozbiljno može da se shvati tvrdnja da su se ljudi borili izvan Dubrovnika, na prostoru uskog priobalja, ne znam kako da ga zovemo, plato i to protiv snaga koje su ih okružile? Da li vi to sugerirate? Ili verujete da je Dubrovnik, jednostavno, napadnut?

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Možda. Prema saznanjima koja smo mi tada imali i koja smo predložili, da se borbe vode oko Dubrovnika, ali ne u samom gradu. Druga stvar koju smo predložili, odnosno predočili, čak i dokaze ponudili, da iako je Dubrovnik, u stvari, prema, bio jedan demilitarizovani grad, hrvatske trupe su ušle u Dubrovnik. To smo ponudili. To ne isključuje mogućnost, naravno, ne isključuje mogućnost i o tome ...

TUŽILAC NAJS – PITANJE: To možda jeste demilitarizovani grad, ali Srbi nisu imali apsolutno nikakvog prava na Dubrovnik. Zašto su se onda oni time bavili? Jer mi na ovom Sudu još uvek želimo da saznamo postoji li bilo kakvo opravdanje za napad na Dubrovnik? I mene zanima da li vi možete da nam pomognete u vezi s tim, budući da ste pregovarali u ime optuženog, odnosno pomagali optuženom u pregovorima u to isto vreme?

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Gospodine, nije reč o Dubrovniku nego je reč o Jugoslaviji, o državi Jugoslaviji, a Dubrovnik je sastavni deo Jugoslavije bio, ne Srbije.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Časni Sude, sada idemo na Karingtonov plan. Imamo veći broj dokumenata koji bi možda mogli da budu od pomoći. To su dokumenti sa Haške konferencije (International Conference on the Former Yugoslavia) koji su donedavno bili poverljivi. Ovo je svedok koji može da govori o tim dokumentima i da se oni mogu uzeti kao dokazni predmet i ja predlažem da krenemo kroz njih, jedan po jedan. Nadam se da to neće da oduzme previše vremena?

SUDIJA ROBINSON: Da, gospodine Najs, ali imajte na umu da svedokinja mora kasnije da oputuje.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Da, imam to na umu. Isto tako, ako se ne varam, dokumenti Badinterove komisije (Badinter Commission) koji prizlaze iz toga su već u spisu, jer je Pretresno veće tražilo te dokumente i dobilo ih. Sada prvo, ići ćemo hronološkim redom i ostaviću svoj bajnder otvorenim, tako da ćete da vidite i kom smeru idemo dalje.

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Znate, ja sada ne mogu pročitati, to je ogroman materijal koji ste mi dali, ne mogu ... Prema tome, recite mi ...

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Ne tražim to od vas, ne tražim da pročitate. Poreklo ovih dokumenata nije sporno. Ukoliko pogledate ovaj dokument koji je datiran na 5. septembar i ako pogledate njegov kraj, videćete da su to izjave Milana Babića.

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Da li je u pitanju 9. septembar?

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Datira od ...

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: A da, izvinjavam se, vidim sad, ovo je prijem, 9. Na kojoj strani, recite mi?

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Molim vas okrenite na prvu stranu i pogledajte prvi paragraf. To dolazi, videćete, od Milana Babića i stoji da je na sednici Vlade Krajine od 5. septembra razmatrana Deklaracija o Jugoslaviji (Declaration on Yugoslavia), koja je doneta na ministarskom sastanku Evropskog političkog odbora (European Political Cooperation) u Briselu (Brussels), to je bio ugovor o prekidu vatre i memorandum posmatračke misije i u vezi sa time Vlada SAO Krajine izlaže svoja gledišta. I sada, molim vas, okrenite dve stranice, jer nas interesuje treća strana. Na trećoj strani vidimo paragraf broj t u kome se kaže: "Problem o kom se diskutuje u deklaraciji kao očekivanja srpskog naroda u budućem Ustavu Jugoslavije, nisu više problemi srpskog naroda jer je srpski narod Krajine putem referenduma odlučio da živi, zajedno sa ostatkom

Srba, na teritoriji Jugoslavije. Sasvim je drugi problem ukoliko se takve odluke poništavaju oružanom agresijom hrvatskih neofašističkih vlasti." A zatim, ako okrenemo još pet stranica, dolazimo do zaključka koji je potpisao Milan Babić, uključujući još neke stvari i pod brojem 3, on kaže, ne, u stvari pod brojem 2: "Izveštaj o referendumu u Krajini za pridruživanje Srbiji i ostanak u Jugoslaviji" i tačka 3, "Platforma Srpske Autonomne Oblasti Krajina o mogućim rešenjima". A sada, vrlo kratko, molim vas. Ovi dokumenti koji dolaze iz Srpske Krajine, od Milana Babića, pokazuju liniju razmišljanja koja je potpuno u skladu sa razmišljanjem optuženog u ovom Predmetu, zar ne?

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Vaše je sugestivno, na kraju, pitanje. Ja bih rekla sledeće. To samo potvrđuje ono šta sam vam ja rekla da je narod Krajine odlučan bio da oстане u sastavu Jugoslavije, da krajevi koje nastanjuje srpski narod vekovime, nikad nisu došli pod suverenitet Hrvatske, jer, pre svega, u Jugoslaviji su imali status ka ... Decentralizacije, kao što znate, a drugo, na osnovu te odluke i referenduma koji su oni izvršili, su izjavili da žele da ostanu u Jugoslaviji. U tome je ona što sam vam juče rekla, dozvolite da vam objasnim ...

SUDIJA ROBINSON: Profesore, mislim da ste odgovorili na to pitanje.

TUŽILAC NAJS: Može li to da dobije oznaku dokaznog predmeta?

SUDIJA ROBINSON: Da. Koji bi to broj trebalo da bude?

sekretar: Broj će biti 774.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Hvala. Sledeći dokument je govor na konferenciji koju je održao Franjo Tuđman i ja to ulažem samo da bi to predstavljalo protivtežu govoru optuženog, koji sledi, ali samo kratko, radi podsećanja. To je govor Franje Tuđmana na konferenciji. Molim vas, pogledajte prvi pasus, da biste se podsetili kako su se razvijali događaji. Videćete da on govori o prljavom neobjavl-

jenom ratu, onda iznosi broj hrvatskih žrtava, broj izbeglica, govori o kulturnim spomenicima i tako dalje. Dakle, ja sad neću ulaziti u detalje, na to se ne oslanjam, niti se oslanjam na to koliko je to istinito, ali on je izneo hrvatski stav, zar ne?

prevodioci: Mikrofon, molim vas.

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Da, samo gospodine, kao pravnik, svakako ne možete žrtvovati ... Nije to bio neobjavljeni rat protiv Hrvatske, nego je to bila pobuna i rat protiv Jugoslavije, jednog međunarodno pravnog zaštićenog subjekta. To je stvar razlike u kvalifikaciji.

TUŽILAC NAJS: Molim da se dodeli broj dokaznog predmeta.

sekretar: To će biti broj 775.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: A zatim izjava ...

prevodioci: Molim mikrofon za gospodina Najsa.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: ... koju je dao optuženi 7. septembra. Molim vas da se to podeli. Ovde ćemo da pogledamo samo dva, tri kratka pasusa koje ćemo da pogledamo. On tu daje suprotne dijagnoze. Ako pogledamo prvu stranicu i prvi pasus, videćemo da ...

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Da, sećam se toga.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: ... on govori o krizi koja je rezultat jednosrane secesionističke politike. Na kraju tog pasusa se govori o krvoprljiću. Ukoliko odemo na drugu stranu ...

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: ... drugi paragraf, postaje jasno da Srbi u Srpskoj Autonomnoj Oblasti Krajina, kao i Srbi u Autonomnoj Oblasti Slavonija, Baranja i zapadni Sremu, smatraju da optuženi treba da

bude prisutan u postupku koji je otpočet, ali i da je njihovo prisustvo neophodno. Dakle, on je želio da oni budu prisutni na konferenciji. Onda, ako pogledamo dve strane dalje, na strani pet, na početku možemo da vidimo polazište optuženog. U prvom pasusu se kaže: "Granice mogu da se menjaju ...

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: ... samo u slučaju secesije od Jugoslavije, a to se ne odnosi na narode i republike koji ostaju u Jugoslaviji." Zatim, pri dnu strane on kaže: "Koristim ovu priliku da vas obavestim da na nedavnom sastanku u Beogradu, kojem su prisustvovali najviši predstavnici Bosne i Hercegovine, Srbije i Crne Gore, pokrenuta je inicijativa na osnovu gorenavedenog principa za mirno i demokratsko rešenje jugoslovenske krize i usvajanje novog Ustava Jugoslavije kao zajedničke države ravnopravnih republika, naroda i građana." Dakle, svodi se na sledeće. On želi, zapravo, dakle, on na poslednjoj strani kaže da se granice mogu promeniti u slučaju secesije od Jugoslavije, ali to se ne odnosi na narode i republike koje ostaju u Jugoslaviji. Da li je to za vas razumljiv standard?

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Sasvim razumljivo. Ono šta sam vam rekla, postoje međunarodni ugovori koji definišu granice, a oni koji se otcepe treba da se utvrde tek njihove granice na međunarodnoj konferenciji, a ne jednostranim aktima. Ali, ako dozvolite, ja bih imala jednu ... To je načelno pitanje i to je načelno pitanje odakle proizilaze razlike između vas i mene. I nerazumevanje. Molim vas, vi tretirate teritoriju Jugoslavije, države Jugoslavije, kao *terra nullius* gde ko dođe, pa prvi zabode zasavu, njegova su prava. Ne, gospodine. To je bila suverena država pod međunarodnom zaštitom, garantovana granicama od strane pobedničkih sila, garantovana Pariskom deklaracijom (Paris Declaration) i tako dalje. Prema tome kad dajemo pravnu kvalifikaciju moramo poći od države Jugoslavije, a ne od toga šta Tuđman misli o njegovoj nezavisnoj državi.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Nama je jasan vaš stav i pri dnu strane vidimo ovaj pasus koji sam pomenuo, gde se radi o konceptu ili gde

jasno stoji da Beogradska inicijativa predlaže da se sve šta se u Jugoslaviji može zadržati, da bi trebalo da ostane u Jugoslaviji i da je to već pustilo korenje, zar ne? On to pominje u Beogradskoj inicijativi.

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Naravno.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Sledeće ...

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Ne korenje, nego je to nama preneto kao želja naroda i po čemu taj narod ima manje prava od onih koji žele da se otcepe?

TUŽILAC NAJS: Molim da se dodeli broj dokaznog predmeta.

sekretar: Broj 776.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Sledeći dokazni predmet je, zapravo, izveštaj o onome o čemu smo do sada govorili, a šta će Sudu da bude od pomoći. Pogledaćemo u samo jedan njegov pasus. To je zvanični izveštaj, možda ga niste videli do sada, ali to je zvanični izveštaj organizatora konferencije. Ukoliko pogledate drugu stranu i drugi pasus, videćete kakav su stav zauzele različite delegacije. U paragrafu 2 Srbija i Crna Gora, obe republike naglašavaju da je trenutna situacija rezultat jednostranog akta secesionističkih republika. Sa njihove tačke gledišta, na konferenciji treba da se odluči o pravu na samoopredeljenje i pravu na otcepljenje svih naroda. Oni žele da se osnuje nova Jugoslavija sa ravnopravnim narodima i republikama u kojoj će federacija zadržati kontrolu nad privredom, standardom življenja, spoljnom politikom i nacionalnom odbranom. Obe republike su suprotstavljene "union a la carte". One smatraju da nisu sve republike podnele jednake žrtve i da ne mogu da se biraju samo ona područja na kojima želi da se ostvari saradnja koja je korisna. Dakle, oni koji su organizovali konferenciju, da li su oni ispravno preneli gledišta i stavove Srbije i Crne Gore?

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Mislim da nisu. To je moj utisak i, koliko se sećam, mi smo vrlo mnogo intervenisali u toku postupka.

No, ima jedna stvar koja je nepojmljiva da vidim ovaj njihov izveštaj, da na konferenciji nisu vođeni zapisnici uopšte što je jedan slučaj bez presedana, tako značajna konferencija na kojoj nema zapisnika i na kojoj se zapisnici ne overavaju. I to nam je tri puta ... Ja sam pokretala to pitanje, setiće se gospodin Milošević, prosto po profesionalnoj liniji, takva konferencija na kojoj se ne vode zapisnici ... Otuda mogu svak svoj izveštaj da da, svak svoje mišljenje da da kako hoće al' oni zapisnici nisu potvrđeni, nisu potpisani ...

TUŽILAC NAJS: Predlog od 18. oktobra, odnosno, oprostite, ovaj poslednji dokument koji smo sada citirali, će da bude dokazni predmet 777, pretpostavljam?

sekretar: Da.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Sada idemo na sledeći dokument, datiran na 18. oktobar, koji će da nas odvede do srži problema.

prevodioci: Gospodine Najs, možete li, molim vas, da nam date broj dokumenta?

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Izvinjavam se prevodiocima, još uvek nismo unapredili prikaz dokaznih predmeta, dok sam nalazio rešenje kako to najbolje da se uradi za slučaj Odbrane, ali to je broj R0414605 koji se nalazi na desnoj strani u vrhu ovog dokumenta. Izvinite što to nisam uradio ranije. Dakle, druga strana ovog izveštaja od 18. oktobra. Radi se o plenarnoj sednici, u sredini strane i lord Karington je pozvao sve strane da se slože oko prve glave, sporazuma opšteg rešenja. Taj predlog je bio podeljen svima i radilo se o razradi rezultata sa sastanka koji je održan među ministrima 4. oktobra. Tu su bili prisutni ministri, Milošević i Tuđman. Predsednik Milošević je izneo zvanične rezerve po pitanju prve glave predloženog teksta predsedavajućem pošto se taj dokument zasnivao na premisi da međunarodno priznate države treba da budu abolirane. To može da se desi samo posle jedne pravedne i pravne procedure.

Zatim se govori o Badinterovoj komisiji i o pravu na samoopredeljenje svih naroda koje je suprotstavljeno pravu na samoopredeljenje federalnih jedinica. On inicira da poslednju odluku kako budući dogovor između jugoslovenskih jedinica treba da izgleda, treba da daju jugoslovenski građani na referendumu. Zatim, ako pogledamo sledeću stranu, zapravo samo da se vratim, u dnu te prve strane se govori o stavu lorda Karingtona gde se kaže da su Miloševićeva gledišta bila principijelno preuzeta i da se dokument zasnovao na konceptu da se zajednički interesi moraju graditi odozdo na gore, a ne da se nametnu odozgo, sa nivoa federacije, obzirom da ona više nije kredibilna. Onda sledeća strana gde se kaže da je u svojoj drugoj intervenciji gospodin Milošević modifikovao to svoje izlaganje govoreći da su Srbi iz Hrvatske bili izloženi napadima i stoga njihova prava međunarodna zajednica mora da garantuje. Paragraf 25 opet iznosi neke bitne stvari i ovde se radi o jednoj validnoj osnovi za rešenje, ali se kaže da srpski regioni u hrvatskoj treba da budu demilitarizovani i ljudi u tom regionu treba sami da odluče o svojoj sudbini. Da li vam se čini da ovo ispravno odražava ono šta se događalo na toj konferenciji, profesorka Avramov?

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Ne. Vidite, problem je u sledećem. Lord Karington i ceo tim koji je vodio konferenciju, dao je jedan predlog bez presedana u istoriji međunarodnog prava, a to je autodestrukcija jedne države putem konsensusa njenih čelnika. To nije poznato da se jedna država razori na takav način. Predsednik Milošević je predlagao da se izvrši referendum i da se vidi shvatanje i želja naroda. U tome je bila suština i razilaženje između stavova jedne i druge strane. Autodestrukcija jedne države desila se, jeste ono u Sovjetskom savezu (Soviet Union) kada su tri državnika proglasili da ne postoji više ta država. Mi smo smatrali, delegacija, ja sam to, takođe, podržavala, taj stav gospodina Miloševića, da se problemi Jugoslavije, države zaštićene, države pobednika u Drugom svetskom ratu, države garanta, jer nemojte zaboraviti da ugovori o granicama su višestrani ugovori u kojima nisu regulisana samo pitanja granica. Regulisan je status pobedničkih sila, dakle, daleko šire su se stvari postavljale. Prema tome ...

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Gospođo, to je možda elaboracija vašeg stava, ali ja vas jednostavno pitam sledeće ...

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: To je bio naš stav.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Došlo je do jednog zastoja usled stava optuženog i zbog toga upravo Karingtonov plan nikad nije stupio na snagu, zar ne?

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Da. Da, nisu se ...

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Da, i konfederacija je bila ponuđena. Konfederacija koja bi održala na okupu Jugoslaviju, samo da su Srbija i Crna Gora pristale.

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: To nije bila konfederacija, pročitajte Karingtonov papir, originalan Karingtonov papir. Karingtonov papir je bio: nezavisne države u granicama federalnim, postojećih federalnih jedinica koje mogu podneti zahtev Evropskoj zajednici da ih prizna. A nakon toga, nakon što ih prizna, one će stupiti u pregovore da vide koju vrstu odnosa će vaspоставiti. To mi nismo mogli da prihvatimo, ali vi personalizujete stvar, svodite na Miloševića. Milošević je tu imao podršku Parlamenta.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Doći ćemo na to za nekoliko minuta, ukoliko budemo imali vremena. Suština je da su drugi konstitutivni delovi bivše Jugoslavije bili spremni da prihvate vrstu konfederacije. Badinterova komisija je preporučila i mislim da je Karington bio spreman da to dozvoli, prilično široku autonomiju i prava onim delovima gde su Srbi imali većinu u Hrvatskoj i samo su Srbija i Crna Gora bile prepreka tome da se ovo sprovede, da se o ovome dogovori.

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Ne, molim vas, stvar je u tome da ne mogu odlučivati pojedinci, ti koji su se trenutno našli u Hagu. Ta odluka mora biti verifikovana kroz jedan od međunarodno priznatih procesa, a to je na terenu referendum.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Sada me kolege potsećaju da je Srbija bila jedina ta koja je bila protiv. Ali ja sam rekao ono šta sam rekao, namerno, zato što sam hteo da sledim tok događaja, dakle ono šta je bilo ponuđeno su prvobitno prihvatili svi sem Srbije, zar ne, zato što je gospodin Bulatović iz Crne Gore prvobitno rekao "da" zar ne?
SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: To je bio jedan ... Znete, mi smo bili suočeni, iznenada, nepripremljeni ... Niko od nas, mi smo ostali šokirani Karingtonovim papirom, jer to nije nama prethodno dato ... Papir ... Pa je ovde ...

SUDIJA ROBINSON: Prekidam vas zato što je ovo pitanje na koje može vrlo jednostavno da se odgovori sa da ili ne. Da li je gospodin Bulatović iz Crne Gore rekao "da" tom planu?

SVEDOK AVRAMOV: Jeste, u jednoj konfuznoj situaciji koju nije shvatio u jednom trenutku.

SUDIJA ROBINSON: Izvolite, gospodine Najs, nastavite.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: On nije rekao "da" u jednoj konfuznoj situaciji već je on pristao nakon sporazuma sa De Mikelisom (Gianni de Michelis) iz Italije (Italy). Kad je video da će Crna Gora da dobije prilične koristi, on je pristao shvatajući prirodu tog predloga i rekao je "da" u korist Crne Gore. Onda je, zatim, odleteo nazad u Podgoricu, zar ne?

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Gospodine, to je vaše tumačenje. Ja imam suprotan stav, a gospodin Bulatović će, verovatno, najautentičnije izložiti svoj stav.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Da, on je na spisku svedoka, on je pisao o tome. Da li se vi slažete sa onim gledištem koga se i dalje pridržava, a to je da je ovo bilo najbolje vreme za pronalaženje rešenja, da je ovo bio najbolji mogući trenutak da se reše problemi bivše Jugoslavije. Da li se slažete sa njim, po tom pitanju?

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Da je bio trenutak, da. Samo ne

na način koji je predložen. Apsolutno je bio trenutak i mi smo insistirali na tome.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Hajde da samo objasnimo sledeće, gospođo Avramov: da je Srbija pristala, a Srbija je bila jedina koja nije pristala, onda, 18. oktobra, da su strane prihvatile ovu konfederaciju u kojoj bi Srbi imali posebna prava u Hrvatskoj, da su svi krenuli napred, onda svi oni ljudi koji su od 18. oktobra 1991. godine poginuli, a radi se o hiljadama ljudi, dakle svi ti ljudi koji su u tom periodu proterani iz svojih kuća, ne bi patili, zar ne?

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Gospodine, ponavljam vam, Karingtonov papir je bio jedno, a odnosi su tek, *pro futuro*, trebali biti regulisani. Srbi su tražili da se to reši na jedan celovit način imajući u vidu želje naroda.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: A sada da se zadržimo u vremenskom okviru ove konferencije. Iako je napad na Vukovar počeo, nije još došlo do masakra i ti ljudi bi, takođe, preživeli. Kao što bi godinama kasnije i ljudi iz Srebrenice, iz Bijeljine, Brčkog. Svi bi oni preživeli, zar ne, profesorka Avramov, da je tada bila doneta odluka da se pristane na konfederativni princip, o kome su se saglasile sve republike bivše Jugoslavije, sem Srbije?

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Najs ...

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: To su vaše pretpostavke.

SUDIJA ROBINSON: Molim vas, nemojte još da odgovorite na to pitanje. Gospodine Najs, postavlja se pitanje da li je vaše pitanje korektno zato što ima prilično hipotetički karakter.

TUŽILAC NAJS: Da, radi se o sledećem. Da je u tom trenutku došlo do mira zbog toga što je osnovana konfederacija, onda ne bi došlo do daljeg nasilja i ovi ljudi ne bi poginuli.

SUDIJA BONONI: Da, ali to nama nije ni od kakve koristi, gospodine

Najs, kad se radi o pitanju krivične odgovornosti, a to je zaista jedino pitanje koje nas zanima.

TUŽILAC NAJS: Biće od koristi, ali ja potpuno prihvatam da se mi u ovom trenutku bavimo različitim vrstama odgovornosti i sa tim se slažem, a do pitanja krivične odgovornosti ću da dođem u kasnijim pitanjima.

SUDIJA ROBINSON: Izvolite, gospodine Miloševiću.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Smatram da bi morali da intervenišete kad se vrše ovakve zloupotrebe u pitanjima kakve gospodin Najs vrši, a to mu nije prvi put. Njegova hipoteza kojom kreće u ovo pitanje, ja sam kriv što se nisam složio da se potezom pera ukine Jugoslavija, međunarodno priznata država, za rat koji se desio, a ne oni koji su izazvali nasilnu secesiju i krenuli preko leševa svojih dotadašnjih sunarodnika da ostvaruju nakakve samostalne etnički čiste države. To, ako apsurd uopšte ima neko značenje, onda je to jedan apsurd koji on uzima kao osnovu za postavljane pitanja svedoku. Kao da je svedok malouman.

SUDIJA ROBINSON: Hvala vam, gospodine Miloševiću, krenite sa sledećim pitanem, gospodine Najs.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Profesorka Avramov, da se nadovežem na ono što su uvažene sudije upravo spomenule. Svi vi na toj konferenciji, sa vašim intelektualnim iskustvom i konkretnim znanjem balkanskih odnosa i mentaliteta naroda na Balkanu ste znali da je postojala mogućnost da će izbiti najgora moguća vrsta nasilja, ukoliko se ovo pitanje ne reši, zar ne?

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Da, sasvim. I zato sam ja lično bila protiv toga da se vojska povuče u kasarne, jer je to automatski značilo legalizaciju paravojnih snaga secesionističkih republika.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: I kao što ste juče objasnili, jedina osnova, a kasnije ćemo videti je li ona bila osnovana ili ne, da Srbija koristi

silu je bio strah Srbije da će se ponoviti genocid iz Drugog svetskog rata. Dakle, to je jedini osnov koji ste nam juče naveli.

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Ne Srbija, nego srpski narod, samoorganizovan u krajevima gde je živio.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: I uprkos tom saznanju, srpska strana je preko optuženog, a o ovome ću vam postaviti pitanje, izvršila pritisak na gospodina Bulatovića tako da se on predomislio i da se pridružio odbijanju Karingtonovog predloga i onog trenutka, taj predlog je bio mrtav zato što su protiv njega sada bile i Srbija i Crna Gora. Nad njim je izvršen pritisak, da se predomisli, zar ne?

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Što to pitanje meni postavljate, ja sam ...

SUDIJA ROBINSON: Profesore, ja vas prekidam. Ukoliko nemate saznanja koja su potrebna da biste odgovorili na to pitanje, onda samo tako recite i prećićemo dalje na sledeće pitanje.

SVEDOK AVRAMOV: Gospodin Bulatović će vam na to odgovoriti, ne ja.

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Najs, sada je vreme za pauzu. Napravićemo pauzu od 20 minuta.

(pauza)

SUDIJA ROBINSON: Izvolite, gospodine Kej.

ADVOKAT KEJ: Pre nego što ponovo počnemo s radom, časni Sude, želeo bih, ukoliko je moguće, da istaknem plan ovoga svedoka. Mi znamo da ona danas putuje i važno je da imamo dovoljno vremena za dodatno ispitivanje. Isto tako ću ja da tražim da Sud da vreme i gospodinu Miloševiću da izvrši dodatno ispitivanje ovog svedoka, u skladu sa mojim vremenom. Ja ne znam da li će on da iskoristi to pravo ili ne. Ja svakako to mogu da uradim, ali želim da se to uzme u

obzir kada planiramo vreme za rad sa ovom svedokinjom, tako da budemo sigurni da ćemo da imamo dovoljno vremena.

SUDIJA ROBINSON: Dozvolite da pitam profesorku. Profesorka, vi ste juče rekli da imate danas avion negde oko 14.00 i da biste mogli da ostanete ovde do 11.30.

SVEDOK AVRAMOV: Kao što su mi saopštili naknadno do 12.00, čak možda i do 12.15, pod uslovom da ne bude neki jak saobraćaj na putu za Amsterdam (Amsterdam).

SUDIJA ROBINSON: U redu, dakle u 12.15. Gospodine Najs, koliko vam je još potrebno vremena?

TUŽILAC NAJS: Pa, sigurno pola sata.

SUDIJA ROBINSON: Pola sata.

TUŽILAC NAJS: Potrebno mi je i više, ali ...

SUDIJA KVON: Da, i onda to znači da ćete vi da imate više vremena nego Odbrana.

TUŽILAC NAJS: Ovde imamo problem. Mi nismo znali sve detalje o kojima će svedočiti ovaj svedok, niti šta će da kažu drugi svedoci koji se planiraju da svedoče. Želeo bih da imam iste mogućnosti. Zato bih želeo da svedoku predočim, ukoliko mogu, još neke stvari. Još dva dokumenta o Haškoj konferenciji, četiri karte, neke odlomke iz "Smrt Jugoslavije" (The Death of Yugoslavia) i nekoliko uopštenih pitanja..

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Kej, koliko je vama vremena potrebno za dodatno ispitivanje?

ADVOKAT KEJ: Sigurno 15 minuta, ali mene više brine stav gospodina Miloševića.

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Miloševiću, ukoliko biste tražili naše dopuštenje da vršite dodatno ispitivanje ovog svedoka, mi ćemo to da vam omogućimo. Koliko će vremena da vam treba?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Gospodine Robinson, ja sam vam juče rekao da u ovome šta vi smatrate mojom odbranom, a što to očigledno nije, uopšte nemam nameru da učestvujem u nekakvom dopunskom ispitivanju.

SUDIJA ROBINSON: Hvala, gospodine Miloševiću.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Tražim da mi se vrati ...

SUDIJA ROBINSON: Hvala. Gospodine Kej, vi ćete onda da imate 15 do 20 minuta za dodatno ispitivanje i onda ćemo da završimo do vremena kada moramo da završimo.

ADVOKAT KEJ: Hvala vam.

SUDIJA ROBINSON: Izvolite, gospodine Najs.

TUŽILAC NAJS: Hvala. Dakle, molim da sada damo svedoku sledeći dokument, to je pretposlednji dokument koji se tiče Haške konferencije.

SUDIJA ROBINSON: Da, ali nismo dali oznaku za onaj poslednji dokument koji smo obrađivali pre pauze.

sekretar: Sledeći dokazni predmet će da nosi broj 778.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Hvala vam. Ovaj dokument, profesorka Avramov, je datiran na 25. oktobar, dakle posle odbijanja plana i vidimo da je na prvoj strani lord Karington u svojim uvodnim izla-

ganjima osudio napade JNA na Vukovar i Dubrovnik i izrazio žaljenje što general Kadrijević nije došao. Zatim prelazimo na drugu stranu na kojoj ću da se osvrnem na dugačak pasus koji počinje od vrha strane: "Nemoguće je podeliti takozvane Kostićeve predloge" i onda, u sledećem pasusu stoji "kao opšti komentar u uvodu njegovog izlaganja o glavi 2 predloga predsedavajućeg, predsednik Milošević je rekao da se predlog vrlo malo razlikuje." U sledećoj rečenici stoji "nastavila se nepravedna diskriminacija koja se tiče prava na samoopredeljenje ljudi. Svaka odluka treba da se zasniva na kontinuitetu jugoslovenske države za one koji žele tamo da ostanu, kao i na principu legaliteta i legitimiteta. Predsednik Milošević je dovodio u pitanje opšti pristup konferencije zbog pitanja specijalnog statusa. Specijalni status treba dati samo dvema Krajinama u Hrvatskoj. Nema razloga da se taj specijalni status da i drugim regionima, štaviše."

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: A zatim se govori o povratku Ustava iz 1974. godine što je neprihvatljivo da se Vojvodini vrati mogućnost da učestvuje u pitanjima unutrašnje politike. I sada, "predsednik Milošević je zaključio da je ovaj novi dokument otvorio put za novu nestabilnost." A onda se u sledećem pasusu kaže da je "predsednik Crne Gore, Bulatović, rekao da iako tekst sadrži određena poboljšanja, demilitarizacija oblasti za koje je tražen specijalni status je definisao kao uznemiravajuće novosti" i tako dalje. Dakle, imamo ovde dve tačke: optuženi je smatrao da jedina grupa, jedina etnička grupa koja treba da dobije specijalni status su Srbi koji su živeli izvan Srbije, zar ne? Ovde to stoji, crno na belo.

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Ako stoji, to je stav onih koji su pisali, a njihova je greška što nisu vodili zapisnik koga bi i mi potpisali kao strana koja je učestvovala. Prema tome, to nisu autorizovani tekstovi, znate, uopšte. Ja, na primer, sam vodila svoje beleške ...

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Profesorka Avramov, vi ste bili prisutni na

konferenciji. Konferencija nije uspjela.

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Da

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Date su solidne garancije za srpsku manjinu koja je živela u Krajinama. Stoji, takođe, da je optuženi rekao da se to pravo ne može dati drugim grupama. Prema tome, je li to stvarno bio njegov stav? Vi ste tamo bili.

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Malo mi je nejasno to, ne mogu da se setim, ne mogu da postavim u tačan kontekst ovaj drugi deo rečenice da ne daje se i drugim grupama. Pitanje je bilo o statusu Srba u Hrvatskoj, koliko se sećam. I na tome smo mi insistirali, a ne mogu da se setim, jednostavno ne mogu sada da se setim da je bilo reči o drugim grupama. Koje druge grupe?

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Dozvolite mi da vam postavim pitanje i objasnim na šta sam i pre toga upućivao kada sam govorio o jednakosti država, tj. ljudi i grupa u to vreme. Da li je tačno, profesorka Avramov, da je prihvatanjem plana lorda Karingtona, što je bilo veoma velikodušno prema Srbima iz Hrvatske, to značilo da optuženi mora da da ista prava, na primer, kosovskim Albancima na Kosovu, a on to nije mogao da im dozvoli?

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Albanci na Kosovu su imali apsolutno maksimalni status koji je Evropa (Europe) priznavala manjinama. Prema tome tu ravnopravnost, gospodine, ravnopravnost, gospodine, nikada nije dolazila u našim u pristupima i našim izlaganjima u pitanje. Nikada nismo osporili, kao delegacija, ni gospodin Milošević posebno, pošto je on bio šef delegacije, nikada nije osporio ravnopravnost. A druga je stvar institucionalni, institucionalna rešenja, autonomija i tako dalje. Ono što gospodin Milošević nije hteo da prihvati i za šta je imao apsolutnu podršku, ovaj, u Parlamentu, a to je raspad Jugoslavije na bazi konsensusa.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Ja sam izneo svoj stav po tom pitanju i preći ću na poslednji dokument sa Haške konferencije, sve druge sam, takoreći, izbacio ...

SUDIJA ROBINSON: Koji je broj tog dokaznog predmeta?

sekretar: Broj dokaznog predmeta će biti 779.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Ponovo se izvinjavam prevodiocima i kažem da sledeći dokument koji ćemo da obrađujemo ima oznaku R0414911. Ovaj dokument je datiran na 4. novembar, što znači da je usledio nakon što je optuženi odbio prethodni plan i radi se, zapravo, o korigovanoj i unapređenoj verziji gde se iznose generalni principi toga šta se nudilo. Molim vas da pogledate dve strane. Na prvoj strani stoje ugovorne odredbe tog sporazuma, pasus 1, gde se kaže "suverene i nezavisne republike sa međunarodnim subjektivitetom, za one koje to žele; slobodno udruživanje republika sa međunarodnim subjektivitetom se predviđa ovim sporazumom; zajednička država ravnopravnih republika koje žele da ostanu u zajedničkoj državi i sveobuhvatna rešenja uključujući mehanizme za zaštitu ljudskih prava; uključenje Evropske zajednice gde je to prikladno i u okviru sveopšteg sporazuma, generalno priznanje nezavisnosti u okviru postojećih granica sem ukoliko se ne odredi drugačije." Zatim ukoliko okrenete jednu stranu, ne, izvinite, tri strane, do one koja je označena brojem 4, imamo podpasus "C" gde se govori o specijalnom statusu. Jeste li to našli? Na strani 4, subpasus "C", gde se govori o specijalnom statusu: "Pored toga, područja gde živi stanovništvo koje pripada nacionalnoj ili etničkoj grupi i koje čini većinu će imati poseban status autonomije. Takav status podrazumeva pravo da se imaju i da se prikazuju nacionalni amblemi u tom području, da se organizuju obrazovni program u kome će se poštovati vrednosti i potrebe te nacionalne grupe, zakonodavno telo, administrativna struktura uključujući i regionalnu policiju i sudstvo koje će biti nadležno za pitanja na tom području s tim što će se omogućiti i međunarodna kontrola." Dakle ovo je jedno vrlo velikodušno rešenje, ukoliko se slažete sa mnom, koje je dato Srbima u Krajini, gde su oni imali većinu u Hrvatskoj i u Bosni i ja vam kažem da je ovaj predlog odbijen zato što optuženi nije

mogao na ovo da pristane znajući da će to morati da uradi i na Kosovu.

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Meni je taj dokumenat vrlo dobro poznat. Taj smo mi dokumenat razrađivali nakon što smo ga dobili i stavili niz primedaba. Prva primedba je bila načelne prirode. Šta znači ovaj naziv *"Treaty Provisions for the Convention"*. Sa stanovišta međunarodnog prava je jedna kontradikcija u samom nazivu. To je jedno. Drugo, pre nego što se pređe na ovo utvrđivanje *"The new relations which will be based on the following (novi odnosi koji će da budu zasnovani na sledećem) ... sovereign and independent republics (suverene i nezavisne republike)*. Molim vas, pre nego što se pređe na utvrđivanje suvereniteta i nezavisnosti mora se utvrditi njihov pravni naslov. Na bazi čega su one postale nezavisne? Koji je njihov pravni status? Na osnovu nasilne secesije. Molim vas, moramo konstatovati uzrok i posledicu, a ne preći na izvedena pitanja šta će biti unutar. Dakle, tu je naš načelan stav bio. Pre svega, utvrditi pravni naslov, pravnu ... Legitimitet. Ne može biti lord Karington ili posrednici tvorci novih država. A mi smo išli za tim da to bude na bazi ...

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Uzimajući u obzir vaš raspored, moram da idem dalje. Izneo sam naš stav o tome, a sad ću da pređem na jedno vezano pitanje. Časni Sude ja sam juče spomenuo neke časopise, nadao sam se da ćemo jutros DHL-om da dobijemo originale. To se nije desilo, ali imam kopije. Originali će, nadam se, da dođu danas. Profesorka Avramov, ja sam vam rekao razlog zbog koga je odbijen predlog lorda Karingtona i isto tako ću da vam kažem da interes Srba da žive u jednoj državi iznad drugih interesa, takođe leže u srži problema. Da bih potvrdio ovaj svoj stav, molim vas da pogledate ovu kopiju časopisa "Epoha", magazin SPS-a, datiran 22. oktobra.

SUDIJA ROBINSON: Ovaj poslednji dokument je označen sa brojem 780.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Izvinjavam se. Stalno zaboravljam. U redu.

Imamo prevod ovog dela časopisa i članka, ali da bismo uštedeli na vremenu, ja ću da pogledam na kartu koja se sada vidi na ekranima i pogledaćemo ovaj tekst koji stoji ispod toga na strani 2, gde se kaže sledeće: "Poželjne mogućnosti teritorijalne podele između Jugoslavije i Hrvatske", a onda se za ove šrafirane delove kaže: Srpska autonomna oblast Krajina je broj 1, Zapadna Slavonija je broj 2, broj 3 je srpsko područje Slovenije, malo iznad toga i na desno, onda 4 je Zapadna Hercegovina, ona nije šrafirana, ali se nalazi sa leve strane u ovim crnim linijama, 5 je Šamac-Posavina, mala crna linija na sredini karte, 6 je Dubrovačka republika, a 7 sa leve strane, dakle, označava optimalne zapadne granice srpskih područja. Da li ova karta označava ciljeve SPS-a u to vreme i u vreme, dakle, kad je odbijen predlog lorda Karingtona koji se odnosio na sva područja Jugoslavije?

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Gospodine, u Beogradu je izlazilo niz časopisa, naučnih i ne možete osporiti slobodu nauke da pojedini teoretočari, pa i ja sa svoje strane, sam imala potpuno različite stavove nego što su bili zvanični stavovi bilo koje strane. Jednom rečju, sloboda naučne misli ne može biti dokaz ni imputacija optuženom ili bilo kome ili uzet kao dokaz. Ja vam na to, na ovo konkretno, jer ja nisam pročitala taj časopis, moram da vam priznam, jer nisam imala u to vreme čak ni vremena da sve časopise gledam. Ovako na, na brzinu, ali vrlo netačno, otprilike tako je bila, bio, projekcija ponude 1915. godine Srbiji da se odrekne Jugoslavije i da ostane kao Kraljevina Srbija u Londonu (London), londonskim paktom koji su saveznici ponudili Srbiji. Otprilike, to je bilo na toj bazi. Do rta, ja vam mogu reći, jer znam tačno crtu kako je, ali ako vas to interesuje, ako ne, nećemo ići na to. A ovaj časopis se uopšte ne može uzeti kao pravno relevantan.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Hvala vam što ste se pozvali na taj sporazum iz 1915. godine. Vi ste juče spomenuli Londonski sporazum (The Treaty of London) iz 1915. godine u sred Prvog svetskog rata, jer moram da vam kažem, iako imamo vrlo malo vremena, ali Presresno veće ovo može da zanima, da imamo presretnuti razgovor od

29. oktobra 1991. godine. Dakle, u isto to vreme, radi se o razgovoru između optuženog i Karadžića gde oni razgovaraju o mogućnosti da se oživi jugoslovenska država u skladu sa tim Londonskim sporazumom koji se, kako ste rekli, apsolutno poklapa sa ovom kartom. Možemo li da pogledamo sledeću kartu? Vi, naravno, znate osobu koja se preziva Moljević?

SUDIJA KVON: Opristite što prekidam gospodine Najs, treba da se dodeli dokazni broj ovom dokumentu.

TUŽILAC NAJS: Izvinjavam se.

ADVOKAT KEJ: Da li ovo stvarno treba da se usvoji kao dokazni predmet? Ova svedokinja ga nije ni usvojila ni prihvatila i on je irelevantan za njen iskaz.

TUŽILAC NAJS: Uz dužno poštovanje se ne slažem da je marginalan. Prvo, onda kada budemo dobili original, ili kopiju, mi ćemo da pokažemo da je to vezano za SPS i ova svedokinja je priznala da se ova karta prilično poklapa sa kartom o kojoj smo ranije govorili, na šta sam ja i želeo da ukažem i plan je vrlo relevantan da se pokaže stanje svesti optuženog.

ADVOKAT KEJ: Ukoliko mogu da odgovorim na ovo. Ukoliko postoje drugi načini da se to dokaže, onda to treba da uradimo. Ali ovde se radi o nekom članku koji je napisao neko drugi, a ne ova svedokinja. Ona ovaj članak nikada nije videla, niti je, po sopstvenim rečima, imala vremena da o ovome razmišlja. Prema tome, nema nikakvih dokaza koji bi ukazivali na to da je ona na bilo koji način povezana sa dokumentom. Možda postoji neki drugi način preko koga možemo ovim da se pozabavimo, što je relevantno za ovog svedoka, ili sa nekim drugim aspektom slučaja, nečim što, verovatno, tek treba da se uvede.

SVEDOK AVRAMOV: Ako mi dozvolite, gospodine, ja bih mogla da

vam kažem...

SUDIJA ROBINSON: Pretresno veće će sada da se posavetuje.
(*Pretresno veće se savetuje*)

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Najs, Pretresno veće je nakon konsultacije odlučilo da ovo ne uvrstimo u dokazni materijal.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Kako časni Sud želi. Ja ću kasnije, preko nekih drugih svedoka da pokušam da uvrstim ovo u dokazni materijal. Možda ću tada da imam više mogućnosti da istražim sa tim svedokom, ali, u svakom slučaju ... Vi ste objasnili kako je ova karta korišćena na konferenciji u Londonu 1915. godine, kada je postojala mogućnost da Srbija bude mnogo veća. Moljević je bio četnik koji je napisao poznati članak o tome 1941. godine, zar ne? Ukoliko biste ponovo pogledali kartu ...

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: ... koja je uzeta iz tog članka. Evo karte.

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Gospodina Moljevića nisam poznavala, o gospodinu Moljeviću znam samo iz literature. Prema tome na mogu da vam govorim o gospodinu Moljeviću, ali bih vas pitala da li ste uvrstili u dokazni materijal kartu koju je prezentirao gospodin Tuđman na godišnjoj konferenciji HDZ-a po kome Hrvatska treba da bude do Zamuna?

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Uz dužno poštovanje, nije na vama da o tome govorite, već će Pretresno veće o tome da odlučuje. Sada vas molim da pogledate ovu kartu. Da li vi prepoznajete ovu mapu koju je predložio Moljević 1941. godine i da li se slažete s tim da ova Moljevićeva karta je vrlo slična onoj iz Londona, 1915. godine?

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Morala bih tačno da upoređujem, nemojte me sada, vršiti presiju da u ovom trenutku upoređujem. Morala bih ipak razmisliti i vidim tačno i da imam one karte, moje, znate, koje imam originalne iz Londona iz 1941. godine.

Imam sve karte, hrvatske od 1941. godine, pa predloži do 1999. godine. Imam u Beogradu sve te karte, ali zato sad ...

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Sad vas molim da pogledate ovu kartu. I kažete, molim vas sa da ili ne, da li ste upoznati sa tim da li je Moljević publikovao svoje predloge 1941. godine iako samog Moljevića niste poznavali?

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Ne znam.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Jeste li ranije videli ovu njegovu kartu?

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Nisam.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: U redu, dakle onda bez karte, molim vas potvrdite mi sledeće, jer ste pogledali u jednu raniju kartu, za koju ste rekli da potseća na onu iz 1915. godine? Moj stav je sledeći: bez obzira na genocid protiv Srba u Drugom svetskom ratu koji se još nije desio u trenutku kad je Moljević ovo pisao, postojao je jedan stari koncept o tome da svi Srbi žive u istoj državi, državi koja bi imala one granice koje su prikazane na ovim kartama, mada one nisu postale dokazni materijal. Dakle, da li prihvatate da je postojao jedan stari stav o mogućnosti stvaranja jedne velike srpske države?

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Gospodine, ja u mom naučnom radu baziram sve stavove na zvaničnim dokumentima. Mogu vam govoriti o londonskoj konferenciji, mogu vam govoriti o londonskim predlozima, ali ne o međustranačkim predlozima i međustranačkoj borbi koja je bila u periodu između dva rata ili kasnije. Sociolozi su se bavili tim pitanjem i oni koji proučavaju odnose stranaka. Mene interesuju zvanični akti, mene interesuju zvanični stavovi država.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Budući da nemamo mnogo vremena, recite nam još ovo. Vi ste nastavili da pregovarate u ime optuženog i Srbije 1992. godine. Povodom pregovarajućeg procesa, imali ste direktan kontakt sa optuženim i sa Karadžićem, zar ne?

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Da, da.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Ja sada moram da vam iznesem sledeću tvrdnju. Parola “svi Srbi u jednoj državi” bez obzira na interese drugih dovela je do odbijanja Karingtonovog plana i nastavljanja sukoba. Da li prihvatate da je koncept “svi Srbi u jednoj državi” imao u to vreme takav efekat?

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Ne, apsolutno ne.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Idemo dalje.

SUDIJA ROBINSON: Da, gospodine Miloševiću.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Gospodin Najs potpuno iskrivljuje u pitanju ono o čemu se radi. To je zalaganje za Jugoslaviju i objašnjenje da je Jugoslavija dobro rešenje za sve Južne Slovene, a za Srbe svakako je dobro rešenje, jer, živeći u Jugoslaviji, svi Srbi žive u jednoj državi. I oni koji žive u Srbiji i oni koji žive u drugim republikama. Ali tako žive i svi Muslimani, južnoslovenski, u jednoj državi, tako žive i svi Hrvati u jednoj državi, dakle, to je bilo rešenje, Jugoslavija je bila rešenje. Ovde se radi o Jugoslaviji, a ne o nekakvom konceptu Velike Srbije koji kao bauk i fantom stalno lebdi nad ovom salom ...

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Miloševiću, Pretresno veće razmatra vaše intervencije. Strogo govoreći, te intervencije treba da idu kroz advokata kog je dodelio Sud. Do sada smo bili dosta fleksibilni. Vi imate priliku da od nas tražite ...

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Gospodine ...

SUDIJA ROBINSON: Molim vas da me ne prekidate. Vi imate priliku da od nas tražite da postavljate pitanja svedoku. Ja sam već reko da ćemo mi na takav zahtev verovatno pozitivno da odgovorimo. To će da bude pravo vreme za vas da postavite pitanje. Inače, sva druga pitanja i komentari moraju da dođu preko advokata koga je dodelio

Sud. Nastavite, gospodine Najs.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Imam ovde četiri ili pet ...

SUDIJA ROBINSON: O tom pitanju više neću da vas slušam. Gospodine Najs, izvolite.

TUŽILAC NAJS: Imam pet kratkih inserata iz serije "Smrt Jugoslavije", imam ovde i transkripte, ukoliko ih želite. Transkripte nisu uvek tačno prevedeni. Svi inserti su veoma kratki. Ukoliko bismo samo pustili inserte, bilo bi najbolje da samo slušamo prevod nego da pratimo transkripte koji su možda netačno prevedeni. Sa vašom dozvolom pustiću prvi insert svedokinji.

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Najs, proveravam sada zapisnik, međutim čini mi se da je Pretresno veće odbilo da uvrsti ovaj dokaz.

TUŽILAC NAJS: Odbili ste da uvrstite celu seriju "Smrt Jugoslavije", ali inserte ste već ranije uvrstili u spis, one delove kada neki ljudi govore i gde se pojavljuje optuženi. Mislim da se prva četiri odnose samo na optuženog. A mislim da je tu i insert sa sastanka generala, izvinjavam se, insert sa sastanka Vrhovne komande u podrumu gde je bilo hladno, svi su nosili kapute i tamo su pokušali da se slože o davanju specijalnih ovlašćenja, tamo se glasalo protiv toga. Sećate se toga.

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Kej?

ADVOKAT KEJ: Tako je. Mi smo izjavili prigovor na tu celu seriju i taj je prigovor usvojen, međutim bilo je drugih inserata koji su imali konkretnu vezu pa bi možda bilo bolje da čujemo pitanje, a onda pokažemo inserte, tako bismo tačno znali šta se dešava.

(Pretresno veće se savetuje)

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Najs, prvo postavite pitanja.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Želim svedoku da iznesem tvrdnju da su ovaj optuženi i ljudi koji s njim radili želeli, ako je potrebno uz borbu stvoriti Veliku Srbiju, u kojoj bi živeli svi Srbi. To je moja tvrdnja, a sledeća dva inserta će da mi pomognu u vezi s time. Možda bi bilo bolje, čisto vremenski, ekonomičnije, da prvo vidimo inserte, ali to je stvar Suda. Dakle, šta vi kažete na tu tvrdnju, profesorka Avramov, da je optuženi želeo da stvori Veliku Srbiju i da je bio spreman da se bori da bi je dobio?

SUDIJA ROBINSON: Prvo neka svedok odgovori na pitanje.

SVEDOK AVRAMOV: Izvinite, moraćete ponoviti pitanje.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Naravno. Optuženi je bio spreman da se bori da bi se stvorila Velika Srbija u kojoj bi živeli svi Srbi.

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Ne, sasvim obrnuto. Ne povećana Srbija, nego opstanak Jugoslavije. Maksimalna Jugoslavija, a ne povećana Srbija. To je bio stav.

TUŽILAC NAJS: Da pogledamo onda prva dva inserta.

SUDIJA ROBINSON: U redu, oni su relevantni za ovo pitanje.

(Video snimak)

Slobodan Milošević: Bez obzira što se i danas kao nekad protiv Srbije udružuju njeni neprijatelji van zemlje sa onima u zemlji, njima poručujemo da uopšte nismo plašljivi, da u svaku bitku ulazimo.

(Kraj video snimka)

TUŽILAC NAJS: Drugi insert, molim.

(Video snimak)

Slobodan Milošević: Zaustavićemo kontrarevoluciju na Kosovu i sprovedemo promene u političkom sistemu koje će omogućiti da Srbija ostvaruje ovlašćenja republike na celoj svojoj teritoriji.

(Kraj video snimka)

TUŽILAC NAJS: Ko što je Pretresno veće primetilo, prevod sa ekrana je pomalo drugačiji od onoga šta smo čuli od naših prevodioca. Ovo su, dakle, dva primera govora ovog optuženog. Znamo i za još jedan poznati govor na Gazimestanu (Gazimestan). On je znači bio spreman da se bori ...

SVEDOK AVRAMOV: Da, bila sam prisutna ...

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Da. Ovakva razmišljanja da Srbija ponovo treba da stekne teritorije koje joj s pravom pripadaju, odnosno da stekne vlast nad teritorijama, je nešto šta je on glasno govorio i na taj način je uzburkao javnost, zar ne?

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Gospodine, borba se vodi na psihološkom, na informativnom, na političkom planu, a ne samo na vojnom. Vojni plan je poslednja instanca. To je jedno. Koliko sam ja shvatila, slučajno sam bila na Gazimestanu, upravo onda za vreme proslave 600 godina Kosovske bitke. Gospodin govori o Srbiji, a ne o proširenoj Srbiji. On govori o potrebi da se vaspostavi vlast na celoj teritoriji, jer je na Kosovu povremeno bio ustanak protiv. Nisu Srbi na Kosovu manjina kao što sad predstavljate. Srbi su sastavni deo većinskog naroda, a manjina je albanska.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Udaljili ste se od teme. Moje sledeće pitanje koje proizilazi iz ovih inserata, govora na Gazimestanu koji

je poznat Pretresnom veću, glasi: iako optuženi, koliko smo videli, nije pomenuo termin "Velika Srbija", svim onim šta je uradio i šta je rekao, usvojio je nacionalistička osećanja kako bi generisao entuzijazam Srba spram njega, zar ne?

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Ne, ja tako nisam shvatila, pristvovala sam tamo, mogla sam osetiti raspoloženje naroda. Tamo su bili predstavnici svih mogućih političkih orijentacija, a ne samo socijalisti i tako dalje. Znete, Kosovo je za srpski narod jedan specifičan trenutak u istoriji i on ima svoju emotivnu konotaciju.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Sledeća tvrdnja ... Vi se ne slažete sa mojom tvrdnjom ...

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Ne, ne uopšte.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Sledeća tvrdnja se zasniva na tome da je on koristio propagandu kroz organizovanje masovnih skupova čime je ustalasio ljude pomoću pomenutih tvrdnji, kako bi ga ljudi pratili i slušali. Da li prihvatate da se on koristio masama kako bi stvorio osećanje koje je njemu išlo u prilog?

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Znete, korišćenje masama je jedan od elemenata korišćenih od svih i država i partija. Ne vidim tu nikakav izuzetak za gospodina Miloševića. To je nešto što ...

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Sada pogledajte inserte 3 i 4 i, molim vas, da ih komentarišete u skladu sa vašim poslednjim odgovorom. Insert 3, molim vas.

(Video snimak)

Slobodan Milošević: To znači da sa svojih funkcija budu smenjeni i svi oni članovi Pokrajinskog komiteta i Predsedništva, prema kojima je opravdano, naglašavam reč "opravdano", izraženo masovno javno nepoverenje.

(Kraj video snimka)

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Ovo je jedan primer. Sećate li se tog incidenta, gospođo Avramov?

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Mislím, da. Sećam se. Znáte šta bih vam rekla? Rekla bih vam da je gospodin Milošević pogrešio što to nije sproveo. Ne bi generali, Albanci, koji su bili generali u JNA, okrenuli leđa Jugoslaviji i našli se u terorističkim organizacijama Šiptara na Kosovu.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: On se poslužio masom da bi dobio ono šta je tražio na sastanku Centralnog komiteta, zar ne?.

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Ja nisam prisustvovala sastanku Centralnog komiteta, nisam bila član partije, prema tome ne mogu da kažem šta je bilo na Centralnom komitetu.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: I konačno, poslednji, četvrti insert:

(Video snimak)

Novinar: Masa je celog dana čekala da dođe Milošević i da im kaže da će Kosovo ponovo da bude njihovo.

Slobodan Milošević: "Nema te cene i nema te sile koja može pokolebati rukovodstvo Srbije i građane Srbije u borbi za pravedne ciljeve!"

(Kraj video snimka)

TUŽILAC NAJS: Hvala vam.

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Gospodine, u peridu između 1970. i 1980. godine, sa Kosova je prognano oko 200.000 Srba, a slučajno tu cifru pozitivno znam, a Albansko stanovništvo povećano je za 34 posto, između 1970. i 1980. godine. To su statistički podaci saveznog statističkog ureda.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: U skladu sa vremenom, postaviću još dva pitanja. Prvo pitanje je ovo, jedno činjenično pitanje: Vi ste već govorili o karakteru vaših saveta i vašem učestvovanju u političkom procesu na međunarodnom nivou. Ipak, vi nikada niste prisustvovali sastancima Saveta za harmonizaciju, sastancima Vrhovnog saveta odbrane ili sličnim telima, zar ne?

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Ne, nikada, nikada.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Znači kad nam kažete, kao što ste već rekli, da je optuženi imao ograničenu kontrolu nad Babićem ili nad JNA, vi tu tvrdnju ne iznosite na osnovu vaših vlastitih iskustava na sastancima sa JNA generalima ili drugim kritičnim sastancima, jer vi, jednostavno, takva iskustva nemate, zar ne?

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Ne, samo na bazi zvaničnih dokumenata koje posedujem.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: To je bilo moje prvo pitanje. Drugo pitanje glasi: ovaj optuženi se pojavio kao vođa u okolnostima koje mi ovde istražujemo, negde krajem osamdesetih. Ja vam sada kažem sledeće: od tog trenutka on je koristio ili da se poslužim modernijim rečnikom, instrumentalizovao emocije i mišljenja drugih jednostavno zato da bi zadržao kontrolu nad što više može teritorija, bez obzira na legitimne interese drugih koji su živeli na tim teritorijama. Da li je to realnost, gospođo?

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: To je vaše tumačenje, a emocionalna osećanja vi zaista niste u stanju da tumačite emocionalna osećanja srpskog naroda i pod kojim uslovima je to činjeno. Ja bih samo mogla govoriti o mojim emocionalnim osećanjima. Nikada nisam imala potrebe nit' sam pomišljala o tome da sam ja Srbin. To je nešto što je bilo sasvim irelevantno za mene. Onoga trenutka kada su Srbi masovno klanili, kada su masovno izgnani, kada su apelovali "pomozite nam, ostavljeni smo sami", ja sam rekla, "ja sam deo tog naroda, ja sam obavezna da pomognem tom narodu". To su moje emocije. Ali vi to ne možete shvatiti, sasvim vas ... To je razumljivo ...

SUDIJA ROBINSON: Izvolite, gospodine Kej.

SUDIJA KVON: Ali pre toga, gospodine Najs, imate li potpuni tekst govora optuženog na Gazimestanu,?

TUŽILAC NAJS: Mislim da imamo. Pogledaću. To nije jedan od inserata koji smo sada imali ...

SUDIJA KVON: Govorim o dokaznom predmetu.

TUŽILAC NAJS: ... Gazimestan je odvojen, izvolite.

DODATNO ISPITIVANJE: ADVOKAT KEJ

ADVOKAT KEJ – PITANJE: Hvala vam. Profesorka Avramov, postavljena su vam pitanja o periodu pre secesije od 25. juna 1991. godine i šta se događalo na teritoriji Jugoslavije u to vreme. Spomenut je čovek po imenu "Dragan", paravojne snage. Vi ste odgovorili da se država nalazila u jednoj egzistencijalnoj situaciji. Kakvi su bili problemi u Jugoslaviji pre secesije od 25. juna 1991. godine? Sa kakvim se teškoćama susretala država Jugoslavija?

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Ta konstatacija koju sam ja sada izrekla je mnogo oštrije rečena, a opet nisam prisustvovala, gospodine, nego je to saopštenje, zvanično saopštenje dato u štampi. Sad ću vam reći tačno, ja mislim da je to bio 21. mart 1991. godine ili otprilike tih dana, kada je Generalštab konstatovao da se zemlja nalazi već u stanju građanskog rata, da se individualni teror sprovodi, ilegalno naoružanje koje se dovozi iz Mađarske (Hungary), iz Austrije (Austria) i preko raznih drugih kanala, nagoveštava potrebu da se proglasi vanredno stanje u zemlji, jer je zemlja na rubu rata, građanskog rata. To je konstatacija vrhovnog saveta. A ja, kao i svi ostali građani, smo vrlo dobro znali preko štampe o individualnim terorističkim aktima nad srpskim narodom koji su se intenzivirali još od 1990. godine, još od početka 1990. godine.

ADVOKAT KEJ – PITANJE: Takođe ste rekli da je država bila suočena sa pobunom i to je bio rezultat govora ...

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Da.

ADVOKAT KEJ – PITANJE: ... predsednika Tuđmana. Da li biste to mogli da stavite u kontekst. Šta ste mislili pod rečju "pobuna"?

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Molim vas, gospodin Tuđman je održao govor u Trogiru. Ja mogu da vam dam ceo tekst tog govora, samo nemam ga ovde, nisam mislila, pretpostavljala sam da vi to imate, u kome je pozvao hrvatski narod na pobunu i mi smo ono šta vi nazivate danas njihovo pravo samoopredeljenja, nije to nikakvo pravo samoopredeljenja, to je pobuna protiv države bila. I Tuđman je u tom govoru, ogromna masa, možda veća nego ona što je bila na Gazimestanu, samo o tom govoru ovde ništa ne pominjete, pozvao je, obraćao se hrvatskom narodu i prijateljima hrvatskog naroda, Muslimanima koji su istorijski vezani, ne znam već njegovu frazu kako je to izgovorio, i pozvao na ustanak.

ADVOKAT KEJ – PITANJE: U tom kontekstu koji ste nam opisali, a pre secesije 25. juna 1991. godine, spomenuli ste i pravo Srbije da se brani i pretnje Srbiji koja je bila jedna od republika Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije. Šta ste pod tim mislili? Od čega se to Srbija branila?

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Od pobune. Borbena područja ili, bolje rečeno, oružane akcije su se kretale od Slovenije, preko Hrvatske ka Bosni i ka Kosovu. I tada, kroz celu tu teritoriju, već su bile organizovane pripreme na koje je mislio Generalštab, oružane te grupacije, o čemu vam govori Alija Izetbegović u svojim člancima ... Imate o tome. I pretpostavka je bila i o tome je Tuđman govorio, da je pobuna trebala početi na Kosovu pa onda se širiti ka severu. Međutim, sticajem okolnosti, ko je promenio tu strategiju ja ne znam, to ćete vi bolje moći da ocenite, strategija je promenjena i počelo je od severa ka jugu i tako je išlo. Ta povezanost čini, u stvari, rat jedinstvenim, organski, organski jedinstvenim poduhvatom protiv države Jugoslavije.

ADVOKAT KEJ – PITANJE: A sada bih želeo da se vratim na jedan od dokaznih predmeta koji su vam pokazani, to je 776. Dokazni predmet 776, molim. Molim vas, okrenite na stranu 5. To je izjava predsednika Miloševića na Konferenciji o Jugoslaviji ...

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Da, znam ja dobro, ceo tekst. Na strani 7, ne 5, u redu.

ADVOKAT KEJ – PITANJE: Kontekst je sledeći, profesorka. Hag, 7. septembar 1991. godine, početak Karingtonovih mirovnih pregovora. U drugom paragrafu stoji: "Granice treba promeniti samo u slučaju otepljenja od Jugoslavije. To se ne odnosi na narode i republike koje ostaju u Jugoslaviji." Vama je bila izneta tvrdnja da je strategija predsednika Miloševića bila strategija Srbije, a ne Jugoslavije. Da li je to tačno?

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Ne, uopšte nije bilo tačno. Gospodin Milošević je bio opterećen, da se tako izrazim, nemam trenutno boljeg izraza, bio je okupiran, preokupiran, kako spasti Jugoslaviju, kako obezbediti egzistenciju jedne države protiv koje su odjedared ustali Slovenija, Hrvatska i taj se otpor širio. To je bila suština. Pa vidite iz kasnijih govora njegovih, svih.

ADVOKAT KEJ – PITANJE: Znači, strategija je u velikoj meri bila zasnovana na konceptu Jugoslavije. Da li je to bila srpska država Jugoslavija ili država svih južnoslovenskih naroda?

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Jugoslavija je bila država Južnih Slovena prema zamisli na Versajskoj konferenciji mira. Taj pojam Južnih Slovena je podrazumevao, u to vreme, Srbe, Hrvate i Slovence. Kasnije je došlo, za vreme Titove Jugoslavije, do proizvodnje novih naroda. Protiv toga su protestovale zvanično Sjedinjene Američke Države (United States of America), čini mi se, ja sam u knjizi navela i pozvala se na dokument Sjedinjenih Američkih Država, 1946. godine su već uložili protest da Makedonci nisu nacije, da je to artificial, da je to veštački izvedeno. Posle, kada su Muslimani proizvedeni za naciju, takođe je Amerika protestovala. Prema tome, u socijalističkoj Jugoslaviji došlo je do povećanja broja

nacija, konstitutivnih naroda, kako su kvalifikovani u Ustavu i tu se, tu sada, vidite, ako se uzme u obzir da su Muslimai, u stvari, islamizovani Sloveni, onda taj pojam "Južni Sloveni" može da pokrije to ... Jugoslaviju. Ako se pak uzme da Muslimani nisu poreklom Slaveni, što istorijski je teško dokazati, onda bi se moglo reći da taj naziv "Južni Sloveni" ne pokriva potpuno teritoriju Jugoslavije.

ADVOKAT KEJ – PITANJE: A sada me zanima druga rečenica u ovom paragrafu. "To se ne odnosi na narode i republike koje ostaju u Jugoslaviji." Znači, koncept je sledeći: da se granice onih država koje se otepe od Jugoslavije, trebaju promeniti.

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Granice ostaju otvorene, to je bio naš stav i onda i one se moraju utvrditi na međunarodnoj konferenciji, a ne jednostranim aktima. To je bila poenta. To je isti stav, molim vas pogledajte stav Vrhovnog suda Kanade (Canada) u odnosu na Kvebek (Quebeek) ili, da vam citiram pojedine autore koji takođe isto to smatraju.

ADVOKAT KEJ – PITANJE: Da li je faktor koji ste vi spomenuli u svom jučerašnjem svedočenju takođe bio važan, a to je nacionalna država? Da li su oni koji su ostali u Jugoslaviji smatrali da Hrvatska želi da stvori čistu nacionalnu državu.

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Pa imate konstantu, molim vas. Na sastanku Vrhovnog vijeća obrane na kome je prisustvovao Franjo Tuđman i generali, koji je održan 12. i 19. septembra 1993. godine, je doneta odluka da se etnički očisti Hrvatska. To imate zvanični dokument o tome, taj dokument vi imate. Sem toga ... Evo pogledajte. To je list koji i danas izlazi u Hrvatskoj. A pogledajte naslov odnosno rečenicu koja je stalno ... To je hrvatski "Vijesnik". "Srbi, prokleti da ste, ma gde bili." Evo vam, ja vam mogu ostaviti taj dokument. To je list koji izdaju, dnevni list u Hrvatskoj.

ADVOKAT KEJ – PITANJE: Ukoliko biste nam dali datum kada je taj članak objavljen.

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Evo, daću vam. 10. travanj (april) 1994. godine. Mogu da vam ostavim ako hoćete.

ADVOKAT KEJ – PITANJE: Hvala. Želeo bih sada da idemo dalje, jer nemamo mnogo vremena. Pogledajmo dokazni predmet 779. To su beleške na Karingtonovoj konferenciji od 25. oktobra 1991. godine. Pogledajte, molim vas, paragraf 23, koji se nalazi na četvrtoj strani dokumenta.

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Koja strana?

ADVOKAT KEJ – PITANJE: Na četvrtoj strani, pri vrhu. Žig nosi broj 643, paragraf 23.

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Da.

ADVOKAT KEJ – PITANJE: Jeste li pronašli? Piše, "Predsednik Milošević, Srbija".

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Da, da.

ADVOKAT KEJ – PITANJE: Postavljena su vam pitanja o granatiranju Dubrovnika, o teritorijalnim ambicijama optuženog i o Dubrovniku. U ovom dokumentu stoji: "Predsednik Milošević je izjavio da je od generala Kadrijevića i od potpredsednika Kostića zatražio da mu kažu da li je istina da JNA granatira Dubrovnik. Oni su rekli da to nije istina. Bez obzira na to kakva je bila situacija, on, Milošević, nije mogao da prihvati granatiranje Dubrovnika koje se nisačim ne može opravdati." Iz vaših kontakata sa optuženim, da li je korišćenje sile ikada bila njegova strategija, barem koliko vi znate, za ostvarivanje teritorijalnih pretenzija preme drugim stranama koje su pregovarale o budućnosti Jugoslavije?

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Ne, ne, kategorički tvrdim da predsednik Milošević to nikad nije imao. Insistirao je na miroljubivom rešenju, zgranjavao se često puta, jer su se, moram da priznam, akcije, oružane akcije vodile bez kontrole. One su izmakle ne samo kontroli nadređenih, pretpostavljenih, one su izmakle i lokalnoj kontroli. One su bile anarhičnog, često puta, karaktera, da

niste znali ko puca, s koje strane. To je trenutak bio kada je popustila disciplina i kada je kontrola nad oružanom silom jednostavno nestala. Za trenutke nestala potpuno i kada je postojala jedna panična atmosfera i želja da se to, na neki način, stavi pod kontrolu. Međutim to je bilo jako teško, jer je bilo individualnih, osvetničkih akata, grupa koje su se tu i tamo, ovih plaćenika koji su dolazili ... Znete, sećam se izjava pojedinih plaćenika koji su bili iz Velike Britanije (Great Britain), dovedeni su u Beograd i predati britanskoj ambasadi da bi se dokazalo šta rade plaćenici u zemlji. A predsednik Milošević nikad nije imao te namere da silom osvoji. Šta znači osvajanje? Nije se railo o osvajanju. Radilo se o odbrani Jugoslavije. Mi smo imali teritoriju koja je bila pod suverenitetom nečim, a ne *terra nullius*. Prema tome, otkidali su nasilno od Jugoslavije secesionisti, razbijali su državu jednu, članicu Ujedinjenih nacija ...

ADVOKAT KEJ – PITANJE: Izneta vam je tvrdnja da je krivica za nepotpisivanje Karingtonovog plana pala na Srbiju i na Miloševića. Želeo bih da prođemo kroz ovo u dva koraka. Prvo, da li su sve zemlje prihvatile konfederaciju ili je još uvek bilo nesporazuma, naslaganja o trgovini, valuti, odbrani? Da li je Karingtonov plan bio jedan globalni plan kog su prihvatile sve strane?

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Ne, pre svega, vi spominjete konfederaciju. Nemojte, idite na prvu rečenicu. Stvaraju se nezavisne, suverene države. A šta će biti posle, da li će to biti konfederacija ili će to biti neka unije ili ne znam šta, to je stvar koja bi se eventualno pregovarala. To je prosto, naprosto jedna od pretpostavki koje bi mogle doći u obzir. Međutim, na konferenciji je gospodin Tuđman i Kučan reko doslovce: "*It is out of question*" (o tome se ne razgovara), "mi nećemo da pregovaramo ni o čemu sem o nezavisnim državama". I otuda je Karingtonov papir u prvom delu njima odgovarao, u celini njima odgovarao, jer posle toga su mogli reći "izvinite, ali mi s vama ne želimo ni da pregovaramo." Poenta je na tome. Karingtonov papir je bio, ja bih rekla, jedna protivpravna, sa stanovišta međunarodnog prava, protupravan akt, a sa stanovišta Brionske deklaracije, prevara.

ADVOKAT KEJ – PITANJE: U vezi sa odbacivanjem tih uslova, rečeno je da je Srbija ostala sama. Vi imate dosta ikustava sa mnogih konferencija, pregovora i videli smo da ste se ovim pitanjem bavili više od dve godine.

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Ne dve, preko 40 godina.

ADVOKAT KEJ – PITANJE: Dakle, čak i više. Da li vam je poznata strategija pregovaranja, tehnika kojom se čeka da jedna strana ostane sama prilikom pregovora da bi je ostale okrivile za odbacivanje, iako čak možda i druge strane tu istu stvar ne žele. Da li se tako nešto koristi u strategiji.

TUŽILAC NAJS: Ja neću previše da se bavim tehnikama, ali mislim, ipak, postoje granice sugestivnim pitanjima u dodatnom ispitivanju. Ovo je pitanje prešlo tu granicu.

SUDIJA ROBINSON: Neka svedokinja odgovori na pitanje, ako može.

ADVOKAT KEJ – PITANJE: Dakle radi se o odbacivanju i o tome koga će da okrivi međunarodna zajednice zbog odbacivanja predloženih uslova. Da li je to nešto čime se ljudi koji pregovaraju i bave strategijom pregovaranja, takođe bave.

SVEDOK AVRAMOV – ODGOVOR: Odgovoriću vam u kojoj sam se krajnje neprijatnoj situaciji našla i danas se nalazim. Kao profesor, između ostalog predavala sam i specijalni kurs imala o pregovaranju, o procesu pregovaranja, tehnici pregovaranja i elementima sa stanovišta prava, morala, etike i tako dalje. Govorila sam im na bazi istorije, pravila, standarda međunarodnog prava. Sve ono šta se dešavalo u posthladnoratovskom periodu negiralo je sve ono u čemu sam ja moje studente poučavala. Došlo je do jedne patološke pojave, do odstupanja od elementarnih pravila i to je ono šta sam ja primetila na konferencijama koje su se vodile u posthladnoratovskom periodu. Tu više nema standarda, tu više nema etike, tu se radi iza leđa, tu se donose presude, to se donose ... Pravila, odnosno odluke, ne znam ni ja gde, pa se onda stavi pred svršen čin, to je

nešto što je u mojoj četrdesetogodišnjoj profesorskoj karijeri bilo jedno zaprepašćenje.

ADVOKAT KEJ: Nemam više pitanja.

SUDIJA ROBINSON: Hvala vam, gospodine Kej. Gospodine Miloševiću, koristim ovu priliku da ponovim da Pretresno veće koristi svoje diskreciono pravo koje proističe iz naloga, da vam dozvoli da izvršite dopunsko ispitivanje ovog svedoka po konkretno određenim pitanjima, iako niste vršili njegovo glavno ispitivanje. Bez ikakvih govora, da li želite da iskoristite ovu priliku? Da li želite da iskoristite ovu priliku da postavite lično neka pitanja? I želim da znate da će vas Pretresno veće podržati u tim naporima. Dakle, molim vas, bez govora. Kakav je vaš stav?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Gospodine Robinson, da sam ja vodio glavno ispitivanje bilo bi pokrenuto veoma mnogo pitanja koje vaš imenovani advokat, naravno, nije bio u stanju da pokrene. Zato i kažem da ovo glavno ispitivanje nema veze s mojom odbranom. A ja, ni na pamet mi ne pada da u onome šta vi ...

SUDIJA ROBINSON: Upravo iz tih razloga je Pretresno veće sročilo nalog na način kako je sročen. Na kraju glavnog ispitivanja Pretresno veće je bilo spremno i ponudilo vam mogućnost da postavite konkretna pitanja i to je i svrha naloga. Ukoliko vi smatrate da neko konkretno područje nije bilo dovoljno pokriveno tokom glavnog ispitivanja, onda vi imate tu mogućnost da to obradite tako što biste postavili pitanja i Pretresno veće je voljno da vam tako nešto omogući. Stoga želim da vam bude jasno da je Pretresno veće u svim fazama spremno da vam ponudi mogućnost da učestvujete u ovom Predmetu, a na vama je da odlučite da li želite da to pravo iskoristite ili ne. Ali hoću da bude jasno da vas Pretresno veće podržava i podstiče u tome da učestvujete. Kakav je vaš stav? Da li želite sada da postavite pitanja, ili ne? Ne želim da čujem novi govor.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Molim vas, da vama bude jasno, ja zahtevam da mi vratite moju odbranu koju ste mi oduzeli kršenjem svih međunarodnih normi uključujući čak i vaš Statut (Statute).

SUDIJA ROBINSON: Mi smo već obradili to pitanje, nećemo to da radimo ponovo. Meni ostaje samo da vam se zahvalim, profesorka, što ste došli u Hag da svedočite. Vi ste ovim završili vaše svedočenje i sada možete da idete.

TUŽILAC NAJS: U odgovoru na pitanje sudije Kvona (Kwon), tekst govora na Gazimestanu iz novinskog članka može da se nađe u dokaznom predmetu 446, tabulator 30.

SUDIJA ROBINSON: Hvala vam, gospodine Najs. Dokumenti koji nisu bili usvojeni uz dokazni materijal će da se vrate strani koja ih je predložila. Sad ćemo da napravimo pauzu od 20 minuta.

(pauza)

SUDIJA ROBINSON: Izvolite, gospodine Najs.

TUŽILAC NAJS: Zamolio sam svedoka da ostane da ostane napolju nekoliko minuta. Taj svedok, koji se zove Džejms Džordž Džatras (James George Jatras) je jedan od dva ili tri svedoka u vezi sa kojima smo podneli podneske. U podnescima smo jasno stavili do znanja, mislim čak u poslednjem podnesku, da želimo da se vrlo obazrivo ovome pristupi. Naravno, u to vreme kada su podnesci pripremani, optuženi je i dalje imao mogućnost da samog sebe zastupa tako da nam je bilo jasno da mu treba proširiti polje rada, a to još više važi za osobu koja je sada u ulozi postavljenog branioca. Dakle uz ove uvodne primedbe ostaje nam da kažemo da je naša dužnost, ukoliko posumnjamo da svedok neće da bude u mogućnosti da pomogne Sudu, da sa saglasimo s tim sa Sudom, pre nego da gubimo vreme, obzirom da verovatno mi imamo više mogućnosti da istražimo imena potencijalnih svedoka, ili svedoka za čijim zvan-

jem postoji intencija, nego što ima Sud, kao i za druge događaje koji će da se ispituju. Što se tiče rezimea koji smo dobili po Pravilu 65 za ovog svedoka i istraživanja koje smo sproveli, zbog razloga koje smo šire objasnili u podnesku od 31. avgusta, trenutno ne vidimo niti jedan dokaz koji bi svedok mogao da da Sudu i koji bi Sudu koristio. Iz toga razloga u našem podnesku tražimo dopunske podatke, čiji bi drugi korak bio sprečavanje da svedok bude pozvan da svedoči, sve dok ne dođemo do daljih saznanja o njemu. Jasno nam je da gospodin Kej ne može u ovom trenutku da odgovori na taj naš zahtev, ali želimo da unapred saznamo da li on ima neki materijal koji bi mogao da bude od koristi svima ovde u sudnici. Drugačije, Pretresno veće može da donese odluku da mogućem svedoku ne treba da dozvoli da svedoči.

SUDIJA ROBINSON: Izvolite, gospodine Kej.

ADVOKAT KEJ: Časni Sude, ovaj svedok Džejms Džatras je bio drugi na spisku svedoka koji je podnet u ime optuženog, da bude saslušan ove nedelje. Na prethodnom spisku je bio pod brojem 5. Sinoć sam imao priliku da se vidim sa gospodinom Džatrasom, da provedem neko vreme sa njim i da prodiskutujem sa njim o dokaznim predmetima. Pogledao sam i rezime koji je podnet po Pravilu 65ter, koji je napisan u korist optuženog. Ne znam ko ga je pripremio, to nije moj posao, bar u odnosu na ovog svedoka, koji je dao vrlo malo podataka o sebi i kako se on uklapa u ovaj slučaj, gde stoji da je on potpredsednik Instituta za spoljnu politiku, da se bavi međunarodnim pitanjima, aspektima događaja u Bosni, političkom pozadinom događaja u Bosni, da ima lična saznanja o činjenicama koje se tiču strana u ovom sukobu. Njegov iskaz je daleko širi od ovoga šta sam ja sada naveo i takođe pokriva događaje na Kosovu. To je trebalo da bude očigledno Tužilaštvu na osnovu dokaznih predmeta koji ih je unapred optuženi tj. njegovi saradnici dostavili unapred. U ovom trenutku ovaj svedok radi kao advokat i on je bio savetnik za spolj-nopolitička pitanja u američkom Senatu (US Senate). Tokom njegovog istraživačkog rada upoznao se sa američkom reakcijom na

dogadaje koji se tiču raspada Jugoslavije, počevši od marta 1991. godine. On je vršio istraživanja po tom pitanju i pružao savete na tu temu. Usled toga se u septembru 1992. godine uključio u tu temu direktnije, kad je od njega traženo da ponovo istraži ta pitanja posle priznanja Bosne aprila 1992. godine. Putem istraživanja njegovih saradnika, otkrio je o umešanost i Irana (Iran) u konfliktu, kao i mudžahedina. Dakle, ovo su navodi koje je gospodin Milošević često navodio tokom suđenja i uklapa sa njegovim argumentima i njegovim tezama. Usled onoga što je tamo otkriveno, ovo je prerاسlo u jedno ozbiljno pitanje kada je on, kao i neki drugi zamoljen da se uključi u rad podkomiteta, ja sada čitam iz naslova "za istraživanje uloge Sjedinjenih država u transfer oružja iz Irana u Hrvatsku i Bosnu". Dakle ovo je potkomitet koji se zove "Zeleno svetlo za Iran" (The Iranian Green Light Subcommittee). Ovaj izveštaj je sastavljen 1996. godine i on je kompromitovao Ameriku u okviru političkih krugova koji su otkrili da je Klintonova (Bill Clinton) administracija u to vreme zapravo prećutno odobrila i dala zeleno svetlo Iranu da uspostavi oružanu bazu u Bosni.

SUDIJA ROBINSON: Ko je naložio da se sastavi taj izveštaj?

ADVOKAT KEJ: Dakle ovo je Komitet za međunarodne odnose (Committee on International Relations) Predstavničkog doma SAD (US House of Representatives, US Congress). Ovo je zvanični dokument koji je sastavljen potpuno nezavisno od optuženog i on je bio podnet u okviru dokumentacije Hjuman Rajts voč (Human Rights Watch) i drugih javnih organizacija čiji je rad potpuno nezavisan od strana u ovom Predmetu. I Pretresno veće je ranije pridavalo veliki značaj takvim dokumentima. Ali ovo je povezano sa optuženim i sa optužnikom zato što se tiče konflikta u Bosni, prava srpske države da se brani, prava da se suočava sa humanitarnom katastrofom što je bio slučaj kada su srpski stanovnici bili proterani iz Bosne iz Hrvatske, iako se ovaj svjedok konkretno bavio Bosnom. Dakle, navodi koje je on iznio tokom unakrsnog ispitivanja su bili potvrđeni u onoj meri u kojoj izveštaj to potvrđuje, dakle te njegove tvrdnje su potvrđene kao tačne

bar što se tiče strane umešanosti u sukob u Bosni i porekla te umešanosti. Pitanje umešnosti SAD je veoma važno zbog stava te zemlje prema predsedniku Miloševiću i prema Srbiji. I u mnogo aspekata je upravo to ono o čemu će da svedoči ovaj svedok, jer on može da kaže mnogo toga o stavovima senatora i drugih kako su oni sagledavali učesnike događaja koji su se odvijali u Jugoslaviji, koji su doveli do njenog raspada i na čijoj su se strani nalazile njihove simpatije, a na čijoj presude i, ukoliko mogu da kažem, predrasuda koje su oni imali u odnosu na predsednika Miloševića i Srbiju. Dakle, to bi bila prva faza svedočenja, a druga faza bi bila Kosovo gde je on takođe imao određenu ulogu. On će u svom iskazu reći nešto o tome da su odluke o napadu na Srbiju, o bombardovanju Srbije, o invaziji, o agresiji na državu Srbiju bile donete pre onog datuma koji je naveden u optužnici kao datum relevantan za nastanak zajedničkog zločinačkog poduhvata, a taj datum je oktobar 1998. godine. Među dokaznim predmetima koje je doneo ovaj svedok se nalazi dokument koji sam ja ovde dostavio za sve strane, a to je konačni izveštaj ovog podkomiteta čiji je član bio svedok. Pored toga postoje i razni drugi dokumenti koji potiču od republikanskog Komiteta Senata SAD o politici. Ovo se opet tiče Klintonove administracije i njihove politike u odnosu na Kosovo i OVK (UCK, Ushtria Clirimtare e Kosoves). Isto tako se to tiče snage OVK, porekla ove organizacije, podrške koju je uživala ...

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Kej, ja mislim da smo čuli dovoljno da bismo bili uvereni da ovaj svedok može da svedoči o stvarima koje su relevantne za ovaj Predmet.

ADVOKAT KEJ: Da.

SUDIJA ROBINSON: Naravno, pitanja relevantnosti će da budu rešavana u okviru normalnih ovlašćenja ovog Pretresnog veća kada za to bude došao trenutak.

ADVOKAT KEJ: Naravno, kada za to bude došao trenutak i svedok je

svestan toga. Ja sam sa njim razgovarao o tome da Sud mora da dobije relevantno svedočenje, relevantan iskaz i on je potpuno spreman da saraduje.

SUDIJA ROBINSON: Što se nas tiče, što se tiče one informacije koja je nama dostavljena po Pravilu 65ter, Pretresno veće u ovom trenutku ne vidi razlog da odstupa od svog prethodnog rešenja, a to je da ne zahteva od optuženog da dostavi detaljniji rezime od onog koji je dostavljen u okviru njegovog podneska po Pravilu 65ter, ali Pretresno veće sebi zadržava pravo da ubuduće donese drugačije naloge ukoliko okolnosti to budu zahtevale.

ADVOKAT KEJ: Slažem se.

SUDIJA ROBINSON: Sada možete da pozovete svedoka.

ADVOKAT KEJ: Hvala vam, a sada molim da uđe svedok Džejms Džatras.

SUDIJA ROBINSON: Neka svedok pročita svečanu izjavu.

SVEDOK DŽATRAS: Svečano izjavljujem da ću govoriti istinu, samo istinu i ništa osim istine.

SUDIJA ROBINSON: Možete da sednete.

SVEDOK DŽATRAS: Hvala.

SUDIJA ROBINSON: Izvolite, gospodine Kej.

GLAVNO ISPITIVANJE: ADVOKAT KEJ

ADVOKAT KEJ – PITANJE: Hvala, časni Sude. Vaše ime je Džejms Džordž Džatras, je li to tačno?

SVEDOK DŽATRAS – ODGOVOR: Tako je.

ADVOKAT KEJ – PITANJE: Vi ste građanin SAD, gospodine Džatras?

SVEDOK DŽATRAS – ODGOVOR: Tako je.

ADVOKAT KEJ – PITANJE: Mi ćemo da se služimo engleskim jezikom, što je sasvim razumljivo.

SVEDOK DŽATRAS – ODGOVOR: Tako je.

ADVOKAT KEJ – PITANJE: Vi ste advokat, da li je to tačno?

SVEDOK DŽATRAS – ODGOVOR: Tako je.

prevodioci: Molim vas da pravite pauze između pitanja i odgovora. Hvala.

ADVOKAT KEJ – PITANJE: Vi ste postali advokat pre mnogo godina i tek ste odnedavno ponovo počeli da radite kao advokat.

SVEDOK DŽATRAS – ODGOVOR: Nisam se, zapravo, vratio privatnoj praksi. Ovo je prvi put da sam u privatnoj praksi.

ADVOKAT KEJ – PITANJE: Zamoljen sam da usporim ispitivanje.

SVEDOK DŽATRAS – ODGOVOR: U redu.

ADVOKAT KEJ – PITANJE: Hteo bih da se sada osvrnemo na onaj deo veše karijere kada ste radili u državnoj službi. Prvo nam recite nešto o tome kakvu ste službu imali u Senatu SAD.

SVEDOK DŽATRAS – ODGOVOR: Da. Bio sam viši politički analitičar u republikanskom Komitetu Senata za politiku od 1985. godine do 2002. godine, dakle nešto više od 17 godina. Pre toga sam radio kao diplomata SAD od 1979. do 1985. godine.

ADVOKAT KEJ – PITANJE: Vi ste se specijalizovali u oblasti Istočne Evrope, je li to tačno?

SVEDOK DŽATRAS – ODGOVOR: To nije sasvim tačno. Moje obaveze u Komitetu za politiku su podrazumevale pripremu analiza izveštaja, predviđanja za senatore i za osoblje moje stranke, Repub-

likanske stranke (Republican Party), a to se sve radilo za vođstvo Senata koje je bilo organizovano po partijskom sistemu. Postoji slična struktura i na strani Demokratske stranke (Democratic Party). Većina stvari kojima sam se bavio su se ticale spoljne politike i naglasak se menjao zavisno od toga šta je bilo na listi prioriteta Senata. Recimo, kad sam došao u taj Komitet 1985. godine, ja sam se bavio uglavnom Centralnom Amerikom (Central America), a kasnije smo počeli da se bavimo događajima u Južnoj Africi (South Africa), sankcijama, deklaracijama i tako dalje. Zatim, sa propadanjem komunizma, Varšavskog pakta (WTO, Warsaw Treaty Organization) i raspadom Sovjetskog saveza (Soviet Union) ja sam usmerio pažnju na taj deo sveta. Pošto je postalo jasno da je Jugoslavija bila zemlja u kojoj se očekivalo da dekomunizacija neće baš tako mirno da protекne, ja sam mislio da je potrebno da dostavim informacije i o tome.

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Džatras.

SVEDOK DŽATRAS: Izvolite.

SUDIJA ROBINSON: Dakle, vi ste izjavili da je Republikanska stranka vaša stranka.

SVEDOK DŽATRAS: Tako je.

SUDIJA ROBINSON: Dakle, vi ste član Republikanske stranke?

SVEDOK DŽATRAS: Tako je.

SUDIJA ROBINSON: Hvala.

ADVOKAT KEJ – PITANJE: Šta ste vi tačno radili kao analitičar? Kako biste objasnili koje su vaše obaveze bile u svojstvu savetnika?

SVEDOK DŽATRAS – ODGOVOR: Iako sam ja imao pristup poverljivim informacijama, normalna procedura bi bila da ja

pokušam da se ne oslanjam na poverljive informacije, pre svega zbog toga što je njihovo korišćenje bilo ograničeno jer ono ne može da se otkrije tokom debate u Senatu. Poverljivi podaci ne mogu da se inkorporiraju u zakonodavna akta. Uzimajući u obzir debatu koja se vodi u jednom zakonodavnom telu, meni je bilo daleko korisnije da koristim informacije koje nisu bile poverljive, jer je to moglo slobodno da se koristi. Iz tog razloga, u Jugoslaviji kao i u drugim područjima, ja sam o tome prikupljo informacije koje su se nalazile u raznim akademskim, naučnim izvorima, medijima, da bih pripremao opis nekog zakonodavnog akta, ponuđenih amandmana ili sličnih stvari, tj. nečeg drugog šta je moglo da se predvidi da će da bude deo nekog akta, da bih o tome mogao da obavestim članove Senata.

ADVOKAT KEJ – PITANJE: Želim da stavim do znanja Sudu da vaše svedočenje neće da obuhvati nikakve poverljive materijale.

SVEDOK DŽATRAS – ODGOVOR: Apsolutno ne.

ADVOKAT KEJ – PITANJE: U ulozi savetnika, vi ste savetovali senatore ili senatora?

SVEDOK DŽATRAS – ODGOVOR: Kada sam počeo da radim u Senatu, prvenstveno sam radio po uputstvima senatora Bila Armstrong (Bill Armstrong) iz Kolorada (Colorado) koji je bio predsednika Komiteta za politiku, kasnije Don Niklsa (Don Nickles) iz Oklahome (Oklahoma) i, na kraju, Leri Krejga (Larry Craig) iz Ajdahoa (Idaho). Iako sam radio za predsednika komiteta, može se reći da sam prvenstveno radio za senatore Republikanske stranke i njihovo osoblje. Izveštaji su bili, isto tako i dostupni javnosti, a čitali su ih senatori i iz Demokratske stranke.

ADVOKAT KEJ – PITANJE: Da li ste prilikom obavljanja svojih dužnosti znali kakva je bila politika tadašnje američke administracije?

SVEDOK DŽATRAS – ODGOVOR: Da. I mislim da je upravo tu dokazna vrednost onoga šta ću da kažem. Ja sam, naime, napisao

pet izveštaja o Jugoslaviji i mislim da su oni relevantni za ono šta ću danas da govorim. Njih možemo da uzmemo kao sliku o tom vremenu. To je dokumentacija o onome šta je bilo poznato ili što je moglo da bude poznato nekome u zakonodavnoj strukturi gde sam se i ja nalazio i ti su izveštaji takođe bili sadržani u službenim dokumentima Kongresa, jer Kongres je službeno telo američke Vlade. Prema tome, ovo su izveštaji strukture vlasti, ne njenog izvršnog dela, već zakonodavnog.

ADVOKAT KEJ – PITANJE: Kasnije ćemo da dođemo do jednog dokaznog predmeta što je konačni izveštaj podkomiteta koji je istraživao ulogu Sjedinjenih država u prebacivanju oružja iz Irana u Hrvatsku i Bosnu, a taj je podkomitet je takođe bio poznat pod nazivom "Podkomitet za zeleno svetlo Iranu".

SVEDOK DŽATRAS – ODGOVOR: Da. Izvinite, mislim da vi imate kopiju izveštaja Kongresa.

ADVOKAT KEJ – PITANJE: Da.

SVEDOK DŽATRAS – ODGOVOR: Takođe, imam i izveštaj Senata. Ne znam da li ga imate i vi.

ADVOKAT KEJ – PITANJE: Da, ali ovo je meni bilo dovoljno.

SVEDOK DŽATRAS – ODGOVOR: Da, ali je izveštaj Senata znatno kraći.

ADVOKAT KEJ – PITANJE: Dobro, u redu. Ukoliko treba da nas upućujete na taj izveštaj, to i uradite. Ako treba to formalno da uvedemo u spis, to možemo da uradimo. Mislim da je suština onoga šta ćete da kažete značajna za vaše svedočenje.

SVEDOK DŽATRAS – ODGOVOR: I ja to mislim.

ADVOKAT KEJ – PITANJE: Vi ste učestvovali u pisanju ovog izveštaja, zar ne?

SVEDOK DŽATRAS – ODGOVOR: Ne ovoga. Taj izveštaj je pripremio komitet Kongresa. Što se tiče Senata, kao što sam i rekao, mogu da

pogledam u njega i njega je pripremio komitet Senata. Dakle, ja nisam napisao ni jedan od ta dva izveštaja, mada sam komunicirao sa ljudima koji su radili na njima.

ADVOKAT KEJ: U redu. Sud je čuo šta sam ja prethodno rekao, ali sam uveren da Pretresno veće razume da ja ne mogu da apsorbujem sve te informacije o temama koje je predstavio svedok, budući da sam se tek počeo da ga ispitujem.

SUDIJA ROBINSON: Svakako, gospodine Kej.

ADVOKAT KEJ – PITANJE: Kako ste vi učestvovali u pripremi izveštaja Senata? Koja je bila vaša uloga? Rekli ste nam da ste savetovali republikanske senatore u vezi sa pitanjima spoljne politike, ali kako ste se angažovali u izradi ovog izveštaja?

SVEDOK DŽATRAS – ODGOVOR: Izveštaji Komiteta za politiku su zvanični izveštaji Senata. To nisu uobičajeni izveštaji komiteta, na koje se obično misli kada se kaže izveštaj senatskog komiteta. To su analize jednog odseka vođstva Senata. Prema tome, to je drugačija vrsta izveštaja Senata. Uopšteno govoreći, radio sam tako što sam sam donosio sudove, obzirom da sam profesionalac u zakonodavnim poslovima, o tome sa čime će Senat verovatno da se suočava i morao sam onda u tom pravcu da radim. Moj izvještaj iz januara 1997. godine, takozvani "izveštaj o zelenom svetlu za Iran" Klintona, bio je zasnovan u velikoj meri na ona druga dva izveštaja koji su izdali Kongres i Senat 1996. godine, kao i na drugim informacijama koje sam smatrao da će da budu korisne za republikance.

ADVOKAT KEJ – PITANJE: Dakle, sada se bavimo informacijama koje su javne, zar ne?

SVEDOK DŽATRAS – ODGOVOR: Da.

ADVOKAT KEJ – PITANJE: I to je zapravo deo vaše uloge u izradi ovih izveštaja?

SVEDOK DŽATRAS – ODGOVOR: Da, mislim da je to relevantno i za diskusiju koju ćemo ovde da imamo jer pokazuje šta se znalo i šta je

generalno svima u Vašingtonu (Washington D.C.) bilo poznato, koji su želeli da znaju.

ADVOKAT KEJ – PITANJE: Hvala vam.

prevodioci: Molim govornike da budu malo sporiji. Hvala

ADVOKAT KEJ – PITANJE: U redu. Idemo sada na mart 1991. godine. Može li da se kaže da je u tom trenutku raspad Jugoslavije bio tema koja je stigla na vaš sto?

SVEDOK DŽATRAS – ODGOVOR: Da, mislim da to može da se kaže. Međutim, recite mi da li govorite o junu 1991. godine?

ADVOKAT KEJ – PITANJE: O martu 1991. godine.

SVEDOK DŽATRAS – ODGOVOR: U redu, pokušaću sporije da pričam iako to nije u mojoj prirodi. U periodu do juna 1991. godine, sada ne mogu tačno da kažem da li govorimo o martu, aprilu, ali negde u tom periodu postalo je jasno da će nešto nesrećno da se dogodi u Jugoslaviji, nešto što bi moglo da dovede do neke vrste nasilja i da bi mogao da bude potreban jedan podsetnik o tome šta je ta zemlja i šta bi moglo da se dogodi u toj zemlji, za senatore i njihove saradnike koji bi se bavili ovim pitanjima. Morate da razumete da većina saradnika i senatora nisu znali detalje o Jugoslaviji kao višenacionalnoj državi, koja se sastoji od nekoliko republika, u kojoj se govori nekoliko jezika i tako dalje. Tako da, ako oni čuju da je izbio rat između Srba i Hrvata ili između Srba i Albanaca ili slično, onda bi oni počeli da razmišljaju o tome na temelju veoma malo informacija, na primer, ko su ti ljudi i šta oni rade. Zato sam mislio da je najbolje da napišem jedan podsetnik o tome gde se nalazi Jugoslavija, kakvo je stanovništvo, koje jezike govore ljudi, kako su politički organizovani ... Čini mi se da sam isključio ekran. U to vreme bili smo suočeni sa ustavnom krizom u vezi sa rotacijom u Predsedništvu, što je, u to vreme, svima u Kongresu bilo potpuno nepoznato. Zato sam napisao jedan izveštaj, nemam ovde kopiju, ali ću pogledati svoje fajlove, ukoliko budem mogao da ga pronađem.

Znate, to je bilo pre doba interneta i stvari ne mogu lako da se pronadju. Moj je cilj bio da budem što je moguće više objektivn i neutralan kad je reč o narodima u Jugoslaviji i njihovim istorijskim zahtevima i pritužbama. Źeleo sam da predstavim srpske na osnovu srpskih izvora, hrvatske na osnovu hrvatskih, albanske na osnovu albanskih. Međutim, neki iz rukovodstva su mi rekli da izveštaj ne može da se piše na takav naćin, jer on mora da se zasniva kroz prizmu demokratije protiv komunizma, da su Slovenija i Hrvatska demokratske, a Srbija komunistićka republika, da se borba događa na toj liniji i da nema veze sa etnićkim sukobom. Ja mislim da je to u velikoj meri kreiralo sliku Jugoslavije i onoga šta su Srbi mogli da kažu u vezi svog statusa kao konstitutivnog naroda tokom krize koja se odvijala sledećih nekoliko godina. Smatralo se da Srbi nemaju nikakve legitimne interese u tome na koji će naćin da se raspadne Jugoslavija, ili kakva bi oni prava mogli da dobiju u tom procesu. Tako sam ponovo napisao izveštaj u obliku koji su oni tražili, ali sam, zatim, tražio da se moje ime skine sa izveštaja. Štaviše, tražio sam da se izveštaj ne izda jer sam smatrao da ne predstavlja okolnosti na terenu na taćan naćin. Međutim, to mi nije pošlo za rukom, ali je barem moje ime skinuto sa tog izveštaja.

ADVOKAT KEJ – PITANJE: Dakle, u to vreme ste bili tamo. Sjedinjene države su, kao što znamo iz iskaza u ovom Predmetu, imale ulogi i o njoj se mnogo diskutovalo. Rekli ste da se tada radilo o borbi između demokratije i komunizma.

SVEDOK DŹATRAS – ODGOVOR: Da.

ADVOKAT KEJ – PITANJE: Mi znamo iz dokaza da je predsednik Milošević pobedio na izborima i da je izabran za predsednika u svojoj republici.

SVEDOK DŹATRAS – ODGOVOR: Ja mislim da je u Senatu preovladavalo mišljenje, naroćito među onim senatorima koji su bili aktivni u ovom slućaju, da su izbori u Sloveniji i Hrvatskoj bili slobodni i pravićni, organizovani u demokratskom duhu, a da to nije bio slućaj u Srbiji. Prema tome, izbori u Srbiji nisu bili validni, a u Hrvatskoj i

Sloveniji jesu. Prema tome Hrvati i Slovenci su bili demokrate, a Srbi nisu.

ADVOKAT KEJ – PITANJE: Na osnovu čega ste zasnivali ovakav stav? Ako niste u mogućnosti da to kažete ...

SVEDOK DŽATRAS – ODGOVOR: Ovakav stav sam zanovao na osnovu dva izvora, ali nemam sa sobom tu dokumentaciju. Jedan od njih se ticao onoga šta su posmatrači izbora rekli o njima. Drugi, bez mnogo ulaženja u njegovu suštinu, se ticao veoma jakog prohrvatskoj lobija u Vašingtonu što je uticalo na način kako će da se organizuju javne debate i kreirati javno mnjenje.

ADVOKAT KEJ – PITANJE: Da li je, koliko je vama poznato, Srbija imala svoj vidljivi lobi?

SVEDOK DŽATRAS – ODGOVOR: Ne, koliko znam. I, u velikoj meri, još uvek ga nema.

ADVOKAT KEJ – PITANJE: Kakvi su bili stavovi o Srbiji, kako se gledalo na Srbiju i zašto se ona posmatrala na negativan način?

SVEDOK DŽATRAS – ODGOVOR: Jedna od stvari koje sam uvrstio u svoj prvi izveštaj o predstojećoj jugoslovenskoj krizi bila je dosta detaljna diskusija u jednom članku u "Vašingtonu postu" (Washington Post), u kojoj su citirani Srbi i Hrvati o tome kako jedna strana vidi drugu. Jedna od citiranih tema sa hrvatske su bile "mi smo zapadnjaci, katolici, pišemo latinicom, mi pripadamo baroku, mi pripadamo zapadnoevropskoj civilizaciji, za razliku od ovih istočnjaka". Sećam se razgovora sa drugim saradnicima u Senatu gde je postojala jasna percepcija da u nekim delovima srednje Evrope postoje ljudi poput nas, kao i drugi koji su različiti. Sećam se šta mi je tada rekao jedan čovek iz osoblja jednog demokratskog senatora kada je reč o širenju NATO, to je bilo negde tokom devedesetih i takvo mišljenje je opstajavalo neko vreme, da uključivanjem zemalja poput Poljske (Poland), Mađarske ili Češke Republike (Czech Republic) je put ponovnom ujedinjenju Evrope (Europe). A ja sam onda pitao šta je sa drugim zemljama koje se nalaze istočnije, poput Rumunije

(Romania) ili Bugarske (Bulgaria)? Taj čovek je tom idejom bio šokiran. Rekao mi je zašto onda ne uvrstimo i Tunis (Tunisia)? Izgledalo je da kada se jednom pređe ta kulturna, verska, alfabetska granica, da onda više ne govorimo istim ljudskim vezama i da ti ljudi nisu poput nas u Sjedinjenim državama. Prema tome, mislim da to nije bila jedna dobra, promišljena, precizna definicija, nego više jedno razmišljanje da ima ljudi koji su slični nama i ljudi koji su različiti. To je imalo uticaja na čitavu percepciju.

ADVOKAT KEJ – PITANJE: To se događalo 1991. godine, za vreme administracije Džordža Buša starijeg (George Bush Senior)?

SVEDOK DŽATRAS – ODGOVOR: Da.

ADVOKAT KEJ – PITANJE: Govorili ste nam o vašem prvom izveštaju koji je bio neka vrsta podsetnika i vama nije bilo drago kako je taj izveštaj bio primljen.

SVEDOK DŽATRAS – ODGOVOR: Da, on nije bio toliko pun saveta, koliko anticipacija i objašnjenja, opisa onoga šta bi moglo da se dogodi, kao i neki od uzroka koji bi do toga doveli. Zbog okolnosti koje sam već opisao, zaista nisam smatrao da bih mogao da izdam još jedan suštinski izveštaj o Jugoslaviji dosta vremena nakon toga. Zato sam se ograničavao na sasvim tehničke preporuke, konkretne zakone o kojima se tada diskutovalo i nisam se dalje bavio ovim deskriptivnim i analitičkim izveštajima.

ADVOKAT KEJ – PITANJE: Januara 1992. godine dolazi do uspostavljanja administracije predsednika Klintona.

SVEDOK DŽATRAS – ODGOVOR: Januara 1993. godine. Pobedio je na novembarskim izborima 1992. godine.

ADVOKAT KEJ – PITANJE: Zatim priznaje Bosnu u aprilu 1992. godine. Događaji na teritoriji bivše Jugoslavije su se promenili. Recite nam kada je pred vas ponovo došao zahtev za savetodavnu ulogu povodom ovog pitanja? Kada ste sledeći bili uključeni u to?

SVEDOK DŽATRAS – ODGOVOR: Sledeći detaljni izveštaj, sada to

zvuči čudno jer govorimo o rupi od pet godina, jer sam izveštaj napisao u januaru 1997. godine. Bilo je više razloga zbog čega sam ja u tom momentu uspeo da napišem ovaj izveštaj. Prvo su bili izveštaji Kongresa i Senata o zelenom svetlu Iranu iz 1996. godine. To sam shvatio kao znak da je u tom trenutku moguće da ukažem na pitanja vezana za Bosnu koja su mnogi znali, a i iz pouzdanih izvora o tome kako je Klintonova administracija sarađivala, ili u najmanjem žmurila na radikalne aktivnosti islamista na Balkanu. Informacije te vrste bile su dostupne iz javnih izvora od septembra 1992. godine. Ja sam u u svom izveštaju iz januara 1997. godine pomenuo izveštaj Jozefa Bodanskog (Joseph Bodansky), saradnika podkomiteta Kongresa za terorizam, o učešću Irana u događajima u Bosni. To je, čini mi se, bio prvi dokument te vrste koji sam video, ali siguran sam da je dosta dobro poznato da postoje mnogi drugi izveštaji i članci u godinama koje su usledile, 1992. 1993. i 1994. godine, a u kojima se govori o raznim uticajima te vrste u Bosni, a koji su podržavali Izetbegovićevu Vladu u Sarajevu.

ADVOKAT KEJ – PITANJE: Dozvolite da vas prekinem. Prvo da vidimo koji je bio naslov tog izveštaja čiji ste vi bili autor. Molim vas, dajte pune podatke, da bismo ih stavili u zapisnik.

SVEDOK DŽATRAS – ODGOVOR: Naslov je "Klinton je odobrio uvoz oružja iz Irana i pomogao da se Bosna pretvori u militantnu islamsku bazu" (Clinton Approved Iranian Arms Transfers Helped Turn Bosnia into Militant Islamic Base). Izveštaj je izdat 16. januara 1997. godine.

ADVOKAT KEJ – PITANJE: Imam ga i znam o čemu govorite. Mi ćemo kasnije da predložimo Pretresnom veću da ga uvrsti kao dokazni predmet. Želim da se sada bavimo periodom od septembra 1992. godine, jer je to prvo vreme koje ste pomenuli, pa sve do ovog izveštaja i šta ste vi tada radili, kako bismo mogli da vidimo koji su izvori vaših saznanja, da bi onda ljudi sami za sebe mogli da zaključe šta žele.

SVEDOK DŽATRAS – ODGOVOR: Naravno. Reko bih da je moja

aktivnost za to vreme bila minimalna. Ja sam, zapravo, samo prikupljao informacije i dokumente i to sam jasno istakao u izveštaju iz januara 1997. godine. Jednostavno, mislim da izveštaj govori sam za sebe. Ja stojim iza toga šta je napisano u tom izveštaju, kao i iza izvora i mogu malo da dodam onome šta već stoji u samom izveštaju. Želeo bih da istaknem da nisam imao saznanja iz prve ruke da su aktivnosti opisane u izveštaju zaista postojale, jer nisam bio tamo. Ja se nisam bavio kontrolom iranskog oružja prilikom njihovog prolaska kroz Hrvatsku i Bosnu. Nisam se bavio ni kontrolom navodno humanitarnih organizacija koje su bile paravan za dovoženje oružja i boraca u Bosnu. Iz prve ruke mogu da kažem da su ti navodi dolazili iz ozbiljnih izvora i da su zasluživali ozbiljnu pažnju u to vreme. Činilo se da takvu pažnju nisu dobijali i zato sam smatrao da bi bilo korisno da se izda jedan izveštaj u kome bi se sve te informacije prikupile i dokumentovale. Želio bih da istaknem da izveštaji Kongresa i Senata o zelenom svetlu govore gotovo isključivo o iranskoj vezi, takoreći naoružavanju Bosne iz Irana i Amerike, tačnije signala Klintonove administracije Hrvatskoj da dozvoli da se ovi kanali naoružavanja nastave. Međutim, ti izveštaji nisu u značajnoj meri govorili o drugoj polovini uticaja, o onome šta sam ja naglasio u svom izveštaju, a to je jedna paralelna mreža koja se finansirala uglavnom iz saudijskih izvora ili veza, danas bismo to zvali "Al Kaidom" (Al-Qaeda) iako se to u to vreme nije tako zvalo, a koja je služila regrutaciji za džihad (jihad). Razlog zbog kog ja mislim da je to veoma važno, pogotovu kada gledamo stvari unatrag je to što je komisija za istraživanje 11. septembra, nedavno izdala svoj konačni izveštaj i u tom izveštaju se na mnogo mesta spominju Bosna i Kosovo i tamo stoji: "U Bosni i na Kosovu postavljeni su temelji za pravu globalnu mrežu terorista". Dakle, radikalna islamska mreža na čijem je čelu Osama Bin Laden (Osama Bin Laden) i koja je započela u Avganistanu (Afghanistan), naravno, uz američku pomoć, što na neki način može da se pravda posledicama Hladnog rata (Cold War), da je u Bosni i na Kosovu taj, jedan mali pokret, uspeo da pre-raste u jednu veliku međunarodnu prisutnost.

ADVOKAT KEJ – PITANJE: Moram da vas zaustavim. Postoji jedna stvar koja proističe iz konteksta koji ste pomenuli, a što je od značaja, jer postoje sankcije koje je uvela Amerika protiv Irana. Takođe, postoji politika Amerike da se uticaj Irana ograniči. Može li to tako da se opiše?

SVEDOK DŽATRAS – ODGOVOR: Da, to je tačno. Smatram da tu postoje dva aspekta. Prvo, postoji jedan faktor koji je, po mom mišljenju, doveo do izveštaja Senata i Kongresa, obzirom na osetljivost Amerika oko Irana. Videćete da je izveštaj Kongresa dosta dugačak i da se mnogo mastila potrošilo da bi se napisao, upravo zbog naših zabrinutosti u vezi sa Iranom i zbog nekih unutrašnjih američkih problema, da li je to bila tajna operacija, kako ju je trebalo predstaviti Kongresu i tako dalje. Ono o čemu oni ne govore je drugo pitanje, a to je jasno citirano u mom izveštaju iz 1997. godine, da je Klintonova administracija zapravo više volela ovu drugu mrežu koja je funkcionisala u Bosni. Na primer, postoji jedan izveštaj "Vašington posta" iz 2. februar 1996. godine koji sam i ja citirao, pod naslovom: "Oružje koje finansira Saudijska Arabija (Saudi Arabia) ide za Bosnu" (Saudi Funded Weapons for Bosnia). Jedan američki zvaničnik kaže da je program vredan 300 miliona dolara. Jedan neimenovan saudijski zvaničnik kaže da je američka administracija učestvovala, delom zato što se tada smatralo, barem prema pomenutim izveštajima, da je, kako bih rekao, bilo zdravije uticati na vladu u Sarajevu, negi na iranski uticaj, kojem smo možda, protiv naše volje dali zeleno svetlo u aprilu 1994. godine. Nama, bi, dakle, bilo draže da su Saudijci i elementi sa njima povezani, imali glavni uticaj u Bosni. Naravno, posledice svega toga se nisu mogle pretpostaviti u to vreme.

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Kej, ukoliko je to moguće, trebalo bi sada svojim pitanjima da navedete svedoka da se približi onim događajima, kojima se mi ovde bavimo.

ADVOKAT KEJ – PITANJE: Da. To sam i nameravao da uradim, časni Sude, ali sam prvo morao da izložim kontekst ovih događaja, kojima

se mi sada bavimo. U septembru 1992. godine ste, po sopstvenim rečima, počeli da prikupljate dopunske informacije.

SVEDOK DŽATRAS – ODGOVOR: Tako je.

ADVOKAT KEJ – PITANJE: Taj postupak prikupljanja informacije se nastavio sve dok niste sastavili izveštaj 16. januara 1997. godine.

SVEDOK DŽATRAS – ODGOVOR: Da, po toj konkretnoj temi.

ADVOKAT KEJ – PITANJE: Ukoliko bismo sada mogli da dobijemo kopije ovog izveštaja. Mislim da je to dokument, sa oznakom DPBU ili K26.

TUŽILAC NAJS: Časni Sude, pre nego što se podeli taj dokument, plašim se da, prateći ovo šta je svedok do sada izložio, ja ne vidim relevantnost svega ovoga za Sud. Jedna mogućnost je da je ovaj svedok ekspert hteo da ovaj izveštaj ima status izveštaja eksperta, ali on to ni na koji način nije ukazao. Druga stvar je da meni nije sasvim jasno do koje mere je koristio javne informacije u sastavljanju ovog izveštaja. Molim da me ispravite ukoliko nisam u pravu, jer u ovom Predmetu imamo razne informacije, raznog porekla, ali mislim da nismo nikad do sada imali slučaj da se usvoji ovakva vrsta izveštaja. Naprotiv, Pretresno veće je redovno odbijalo materijal koji je predstavljao kompilaciju informacija drugih ljudi, koje je sakupio jedan čovek. Recimo, to se desilo u onom slučaju kad je odbijeno da se usvoji dokaz koji je rezimirao sve ono šta su rekli svedoci o Račku (Recak). Isto tako se desilo i sa jednim prethodnim izveštajem koji je sastavio jedan ekspert na osnovu javnih, dostupnih materijala.

SUDIJA ROBINSON: Da, ali ovaj svedok ne rezimira događaje.

TUŽILAC NAJS: Tako je, ali je u tom slučaju vrlo teško da odredimo šta je to o čemu on svedoči, ukoliko mogu da kažem: da li on govori o pristupima i tendencijama koje su postojale u komitetu gde je on radio, za koje nisam siguran zašto su za nas relevantne i na kraju on sada nama govori o nekom izveštaju koji je pripremio na osnovu informacija dostupnih javnosti. Nemam nikavu nameru da opstru-

iram iskaz ovog svedoka, ali se plašim da je ovaj dokument veoma opširan i da će nam oduzeti mnogo vremena, a ja nisam unapred dobio nikakvo obaveštenje da će taj dokument da bude predstavljen. Jedan od mojih kolega je rekao i zbog toga sam mu veoma zahvalan, kako ovaj svedok nema nikakva saznanja iz prve ruke o pitanjima o kojima govori. Prema tome, ukoliko izveštaj postane dokazni predmet i ukoliko omogućimo svedoku da govori o ovom izveštaju, to će da nam oduzme jako puno vremena i ja ne razumem, možda je moja greška, ali ja ne razumem na osnovu čega bi taj dokaz meni bio relevantan. Dok sam još na nogama, osvrnuo bih se na još tri stvari. Primetio sam da je ovaj svedok već ranije rekao da se on uglavnom, ako ne i potpuno oslanjao na informacije iz javnog domena, iz razloga koje je naveo i ja sam usled toga sve ovo izneo. Naravno, ukoliko ima nekih informacija koje je on koristio, a koje su poverljive prirode, onda može da nastane problem između ovog svedoka i eventualno američke Vlade, no to se mene ne tiče.

SUDIJA ROBINSON: Da, ovaj svedok je već rekao da ova informacija nije poverljiva.

TUŽILAC NAJS: Da, ali ne sasvim. Druga stvar koju je ovaj svedok rekao je da je on dobio instrukcije od nekog pojedinca o tome kako treba da pripremi izveštaj koji nije sasvim objektivan već subjektivan i bilo bi dobro da čujemo od koga je on dobio takve instrukcije, ukoliko može to da otkrije. Treća stvar je da mi ne vidimo da ovaj materijal ima ikakvu dokaznu vrednost.

SUDIJA ROBINSON: Izvolite, gospodine Kej.

ADVOKAT KEJ: Ovo je javni materijal, dakle isti onaj na osnovu koga je Tužilaštvo predložilo veliku količinu dokaza u ovom predmetu. To su izveštaji organizacija poput Human Rights Watch, agencija UN, raznih javnih ustanova i Sud je uvek pravio razliku između javnih materijala koje su sastavile nezavisne grupe na osnovu javnih infor-

macija i onoga koji predstavlja nešto što se tiče javnog konteksta, sve dok je taj materijal relevantan i koji može da nam pomogne da shvatimo zašto su ljudi donosili odluke koje su doneli i zašto je došlo do posledica do kojih je došlo. Ovaj materijal koji govori o tome kako je pristizalo oružje iz Irana i iz drugih islamskih zemalja je upravo zato i relevantan za ova pitanja sa kojima se suočava optuženi u ovom Predmetu.

SUDIJA ROBINSON: Dakle, ovo je javni dokument koji je apsolutno dostupan svakome?

ADVOKAT KEJ: Tako je.

(Pretno veće se savetuje)

SUDIJA ROBINSON: Možete da pokažete taj dokument svedoku.

ADVOKAT KEJ – PITANJE: Hvala vam. Časni Sude, pripremili smo grupu dokumenata za Pretresno veće. Zahvaljujem se Sekretarijatu (Registry) što nam je pomogao da pripremimo ovaj materijal. Prvi dokument kojim ćemo da se bavimo je dokument broj 2 u ovom sadržaju. Dokument je veliki, tako da moramo da ga predočavamo u delovima. Molim da se i on svima podeli, kao i časnom Sudu. Prvo ćemo da analiziramo dokument broj 2 koji nije ukoričen za razliku od izveštaja Kongresa. Dakle, da bismo predočili o kakvom se kontekstu radi, ovo je dokument koji ste vi napisali 16. januara 1997. godine i on se nalazi na veb sajtu, zar ne?

SVEDOK DŽATRAS – ODGOVOR: Da, na nekoliko sajtova.

SUDIJA KVON: Pre toga, hoćete li da nam kažete zašto na naslovnoj strani stoji da je izveštaj poverljiv?

ADVOKAT KEJ: Ja ne vidim gde stoji "poverljivo", časni Sude. A, na to ste mislili. To ima veze sa podelom dokaznih predmeta. To je strana koju je stavio Sekretarijat i nije relevantna za ove dokumente.

SUDIJA KVON: U redu, onda nastavite.

ADVOKAT KEJ: Hvala vam. Ukoliko se dokumenti unapred pripremaju, onda oni ne treba da se distribuiraju javnosti, kao što ne moraju da budu deo procesa i pripadaju stranama u postupku.

SUDIJA ROBINSON: Da li vi tražite da se ovo usvoji kao dokazni materijal?

ADVOKAT KEJ – PITANJE: Tako je, časni Sude. Mislio sam da do toga dođem za nekoliko trenutaka kad završimo ovo pitanje i, ukoliko bude bilo primedbi zbog bilo čega, možemo da se izveštajem pozabavimo u totalu. Dakle, prvi dokument kojim ćemo da se bavimo je naslovljen: "Klinton je odobrio uvoz oružja iz Irana i pomogao da se Bosna pretvori u militantnu islamsku bazu" (Clinton Approved Iranian Arms Transfers Help Turns Bosnia into Militant Islamic Base). Da li se pojavilo ovo pitanje koje se tiče toga da je Klintonova administracija dala "zeleno svetlo" za dostavu oružja u Bosnu iz Irana u trenutku dok je trajao konflikt u Bosni, u novinama?

SVEDOK DŽATRAS – ODGOVOR: Delimično da. Donekle je do mene indirektno došao signal da mogu i da treba da sastavim analizu po istom ovom pitanju o kom se već govorilo u pomenutim izveštajima Senata i Kongresa. Ti izveštaji su proistekli iz napisa u štampi. Da ovo pitanje nije postalo deo javnih debata i izveštavanja, nisam siguran da bi to pitanje bilo relevantno za raspravu u Senatu ili Kongresu.

ADVOKAT KEJ – PITANJE: Razlog zbog koga se dalje nastavilo sa javnim istraživanjem ovog pitanja je bio u tome što su se u tom trenutku nalazili američki vojnici u Bosni u okviru Stabilizacionih snaga (SFOR, Stabilization Force). I oni su želeli da se zaštite od oružanih grupa sa bilo koje strane.

SVEDOK DŽATRAS – ODGOVOR: Da, postojala je određena zabrinutost oko toga kakve se eventualne terorističke snage nalaze u Bosni, usled strategije koja je postojala i kakve bi to posledice moglo da

ima po bezbednost američkih snaga u Bosni.

ADVOKAT KEJ – PITANJE: U uvodnom delu dokumenta, kao i u njegovom sažetku stoji da 20.000 američkih vojnika treba da ode u Bosnu u okviru Implementacionih snaga (IFOR, Implementation Force), njihovom učešću u Stabilizacionim snagama i o političkoj i privrednoj situaciji u Bosni posle Dejtona (Dayton).

SVEDOK DŽATRAS – ODGOVOR: Da, tako je. Govori se, isto tako, o slanju američkih trupa u Bosnu za koje je Klinton uveravao Kongres da će da traje samo godinu dana.

ADVOKAT KEJ – PITANJE: A onda stoji naslov "Iranska veza". Ja sam već objasnio zbog čega je u to vreme to, u političkom smislu, bilo važno za Ameriku. Zatim se prelazi na ključna pitanja koja treba da se analiziraju. Tu je bilo reči o politici zelenog svetla koje je Klintonova administracija dala ovim isporukama oružja iz Irana. Ukoliko okrenemo stranu 3, u prvom pasusu se kaže: "U aprilu 1994. godine predsednik Klinton je dao hrvatskoj vladi ono šta se opisuje kao 'zeleno svetlo', a tiče se isporuka oružja iz Irana i drugih muslimanskih zemalja u Bosnu kojom su u to vreme upravljali Muslimani. Ta politika je bila odobrena po nagovoru Entoni Lejka (Anthony Lake), Savetnika za nacionalnu bezbednost (National Security Advisor) i Pitera Galbrajta (Peter Galbraith), američkog ambasador u Hrvatskoj. CIA (Central Intelligence Agency), Ministarstvo spoljnih poslova (US Department of State) i Ministarstvo odbrane (Ministry of Defence) nisu o tome ništa znali sve dok odluka nije doneta." Da li ste putem analiza mogli da ustanovite koliko dugo je trajala ta isporuka oružja?

SVEDOK DŽATRAS – ODGOVOR: Ne želim sada da kažem nešto što bi možda zabrinulo Tužilaštvo jer ja nemam nikakva direktna saznanja o tome. Znam samo ono o čemu se govorilo i izveštavalo, te sam onda izvršio jednu kompilaciju, kao deo većeg izveštaja za one koje sam ja morao da obavestim. To je bio slučaj. Ovo je bilo zvanično potvrđeno, kako u izveštajima u Kongresu, tako i Senatu koji se citiraju u ovoj analizi.

ADVOKAT KEJ – PITANJE: Možete li da nam kažete da li se znalo o obimu tih isporuka oružja iz Irana u Bosnu?

SVEDOK DŽATRAS – ODGOVOR: Ne znam tačno koliko se o tome znalo. Mislim da ono šta je bilo najinteresantnije za javnost tamo je koliko je Amerika tačno učestvovala u svemu tome, tako da se skrenula pažnja sa obima tih isporuka na stepen direktnog učešća u procesu. U jednom od izveštaja, bilo Senata ili Kongresa, se govori o tome kako su zvaničnici bili prisutni u Hrvatskoj da bi pregledali iransko oružje kad je ono pristizalo, što govori o tome da je postojao jedan prilično opsežan kontakt između Vašingtona i Teherana (Teheran).

ADVOKAT KEJ – PITANJE: Možete li da nam kažete kako je do toga došlo i kako se razvijalo?

SVEDOK DŽATRAS – ODGOVOR: Plašim se da govorim o nečemu o čemu nemam saznanja iz prve ruke. Ja nemam sve detalje vezane za to kako je tekla ova operacija, koja vrsta oružja je u pitanju, o kakvom broju se radi, ili o sličnim detaljima. Ali ono o čemu imam saznanja je da je to nešto što se ticalo ljudi nekoliko godina unazad, pre ovog izveštaja i što se ticalo, kako članova Kongresa, tako i Senata. I ono šta sam ja hteo da uradim, pošto je njih interesovala samo ta iranska veza, a ne šire pitanje, a isto tako se radilo o tome da je Saudijska Arabija podržavala jednu mrežu u okviru koje su radile i humanitarne organizacije u trećem svetu, je da skrenem pažnju na dve tačke koje se nalaze na strani 3. Nešto o čemu imam direktna saznanja je ono šta sam izneo u ovom izveštaju, šta se zasnivalo na javnim izvorima i niko u Vašingtonu, zadužen za pitanja Balkana, se nije u tom trenutku bavio pitanjem prisutnosti tih elemenata u Bosni niti kredibilnim izveštajima o prisustvu takvih elemenata u Bosni. To me je vodilo do zaključka da su ljudi koji su kreirali politiku bili svesni takvih elemenata, na šta su određeni izveštaji upućivali, ali nisu bili posebno zainteresovani, kao ni za činjenici da je Amerika koordinirala uvozom takvih stvari u Bosnu.

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Kej, samo da imate na umu da ćemo danas fs završimo u uobičajeno vreme u 13.45.

ADVOKAT KEJ – PITANJE: Hvala vam. Ova druga tačka koju ste izneli se tiče drugih interesa izvan Irana sa kojima ste vi bili upoznati, a to je “militantna islamska mreža”, kako se to nazivalo. To je bio jedan sveobuhvatni naziv. Da li je to tačno?

SVEDOK DŽATRAS – ODGOVOR: Da. Ja bih to baš tako opisao. Opisao bih stavove koji su postojali u to vreme kao jedno bezobzirno zanemarivanje posledica pojave tih elemenata u Bosni, tako se to meni činilo i zato sam mislio da je važno da o tome obavestim Senat.

ADVOKAT KEJ – PITANJE: Oni što se ovde kaže da “pored oružja, Iranska revolucionarna garda (Iranian Revolutionary Guard) i obaveštajci VIVAK-a su ušli u Bosnu u velikom broju, zajedno sa hiljadama mudžahedina iz velikog broja muslimanskih zemalja.” A zatim govorite o “naporima drugih muslimanskih zemalja i organizacija, prvenstveno humanitarnih koje potpadaju pod ovu islamsku militantnu mrežu”. Dakle, šta se još nalazilo u Bosni, što nije stizalo iz Irana? Šta su oni radili?

SVEDOK DŽATRAS – ODGOVOR: Nije mi sasvim jasno vaše pitanje.

ADVOKAT KEJ – PITANJE: Ko je još od Muslimana bio uključen u akciju da se podrži sukob u Bosni?

TUŽILAC NAJS: Časni Sude, moram da uložim prigovor. Znam da gospodin Kej ima veoma težak zadatak, ali svedok je bio stavljen na spisak u vreme kada se očekivalo da će sam optuženi da ga ispituje. Ali da li može da se dozvoli ovo pitanje o tome ko je podržavao konflikt? Da li ovo pitanje može uopšte da se uputi ovom svedoku koji, po sopstvenim rečima, ima saznanja samo na osnovu javnih izvora koji su njega doveli do određenih zaključaka? Ovakva situacija se u ovom Predmetu još nije dogodila. Ranije smo ovde čuli da se spominju izveštaji *Human Rights Watch*, ali tu se radi o nečem potpuno drugačijem zato što su ti izveštaji sastavljeni na osnovu saznanja iz

prve ruke, autora tih izveštaja i na osnovu podataka da kojih su oni došli na direktan način i zna se tačno metodologija koja je korišćena. Ali ovo svedočenje se ne razlikuje uopšte od čitanja raznih novinskih članaka koji možda govore, a možda i ne, o tome da su Iranci bili umešani u ovo, a Klintonova administracija u ono. Ja jednostavno ne vidim od kakve nam je ovo koristi i kako može da bude prihvaćeno. Oprostite što sam vam oduzeo vreme i što sam morao da iznesem prigovor, ali mislim da se sa ovim poslednjim pitanjem otišlo predaleko.

SUDIJA ROBINSON: Izvolite, gospodine Kej.

ADVOKAT KEJ – PITANJE: Možda se radilo mojoj greški? Možda ja nisam dovoljno precizno postavio pitanje? Dakle, kakve ste druge dokaze videli koji bi govorili o tome da ima i drugih izvora podrške.

SVEDOK DŽATRAS – ODGOVOR: Mislim da ću u svom odgovoru da imam u vidu i ovaj prigovor. Ja ne govorim o detaljima koji se tiču globalne mreže džihada, ukoliko to tako možemo da nazovemo i koliko su oni umešani u događaje u Bosni. Ja sad ne govorim o detaljima isporuke oružja iz Irana, već o tome šta se u tom trenutku znalo u Vašingtonu ili šta se u tom trenutku moglo znati i kako je to uticalo na formiranje američke politike prema Bosni. Mislim da je ovde relevantno to što se u optužnici protiv optuženog govori kako je bio on bio deo zajedničkog zločinačkog poduhvata. Meni se čini da ukoliko može da se pokaže da su i druge sile bile upoznate i navodno saradivale i učestvovala u aktivnostima protiv Vlade te zemlje, a to može da se pokaže na osnovu direktnih saznanja koje ja imam, na osnovu direktnih dokaza o tome kakav je stav postojao u Vašingtonu u to vreme, da to može da ima uticaja na navode koji se ovde iznose protiv optuženog. Prema tome, ja sada ovde ne svedočim o tome kuda su išle isporuke iz Irana posle aprila 1994. godine, kada je dato zeleno svetlo, iako mogu da potvrdim da se to nalazi u ovim zvaničnim izveštajima. Ono šta nije zvanično potvrđeno, ali se nalazi, isto tako, u tim izveštajima je da se u to vreme znalo ili moglo znati da ima i drugih mreža koje su bile

aktivne u Bosni. Sada da li je to kompletna izmišljotina, da li ima drugih izveštaja koji nisu tačni, ja ne mogu da kažem. Samo kažem da na osnovu potvrde Irana koja je došla vezano za ove izveštaje, je da to treba da bude uzeto u obzir i da to ne treba da se odbacuje i svakako je to nešto što se znalo ili se moglo znati u vreme kada su se dešavali ovi događaji, usled kojih je gospodin Milošević optužen. Zato mislim da je to relevantno za ovu našu diskusiju. Dakle, ja ne osporavam ono šta tvrdi Tužilaštvo, ja se s tim potpuno slažem. Ja nemam direktna saznanja o tome šta se događalo u Bosni vezano za ovo, ali imam direktna saznanja šta se događalo u Vašingtonu.

SUDIJA ROBINSON: Verovatno sada možete da preformulišete vaše pitanje, gospodine Kej.

ADVOKAT KEJ – PITANJE: Mislim da je svedok precizno odgovorio na moje pitanje, stavio u kontekst i jasno se izrazio, stoga mu se zahvaljujem i siguran sam da će Pretresno veće to da uzme u obzir, kao i da je svedok sposoban da o tome svedoči. Ono šta je moglo da se zna u Vašingtonu u to vreme, to je ona formulacija koju ste vi upravo iskoristili. Da li možete da nam kažete u kom trenutku i u kojoj fazi je Vašington saznao za izveštaje, koji su govorili o isporuci oružja iz Irana u Bosnu?

SVEDOK DŽATRAS – ODGOVOR: Kao što rekoh, ja sam za to saznao prvi put u izveštaju podkomiteta Kongresa za terorizam od septembra 1992. godine, koji je Jozef Bodanski napisao. Kasnije su se pojavljivali drugi izveštaji, kao i novinski članci, ali ja, dakle, mislim da se od septembra 1992. godine znalo da postoje ozbiljne tvrdnje o tim aktivnostima. I jedan razlog zbog kojih su oni morali da znaju za to je taj što se u jednom izveštaju govori da je postojala tajna saradnja vezano za te aktivnosti. Dakle, oni su bili svesni njihovog postojanja, zar ne?

SUDIJA BONOMI: Gospodin Džatras, možete li da nam objasnite jednu stvar, molim vas? Dakle, to znači da je ova situacija postojala i pod republikanskom administracijom?

SVEDOK DŽATRAS: Da, pod republikanskom administracijom, a zatim se nastavila i intenzivirala pod demokratskom. Naravno, pod pretpostavkom da su ti izveštaji tačni.

ADVOKAT KEJ – PITANJE: Pre nego što napravimo pauzu u 13.45, ja ću da se nadovežem na taj deo vašeg iskaza i zamoliću vas da pogledate prvi dokument, a to je ovaj opširni tom koji ovde imamo, koji se tiče konačnog izveštaja o izvozu iranskog oružja. Vi ste nam rekli da je ovaj dokument proširen sa tog uskog pitanja koje se tiče samo Irana da bi se osvrnuo i na ona pitanja koja su bila relevantna za američki Konres.

SVEDOK DŽATRAS – ODGOVOR: Da, mi tu govorimo o ovoj globalnoj mreži, a na strani 3 se govori o radikalnom islamskom karakteru režima u Sarajevu. Zatim, opet se govori o nekim izveštajima koji ukazuju na to da treba da se zabrinemo zbog toga što Izetbegovićev režim ima određene tendencije koje su povezane sa vremenom pre rata, kada se on nalazio u zatvoru zbog svoje "Islamske deklaracije". Dakle to je sve išlo nasuprot onom dominantnom insistiranju u Vašingtonu u to vreme, kada se govorilo da mi podržavamo, zapravo, jednu tolerantnu, sekularnu, multi-etničku vladu u Bosni.

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Kej, mislim da sada treba da prekinemo sa radom. Počecemo sutra ujutru u 9.00. Gospodine Džatras, molim vas da se vratite u sudnicu sutra u 9.00.

SVEDOK DŽATRAS: U redu, časni Sude.